

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM
ANABİLİM DALI**

**TÜRKÇEDE METONİMİLERİN İŞLENMESİ: KENDİ-
HIZINDA OKUMA ÇALIŞMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Işın TEKİN

Ankara, 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM
ANABİLİM DALI**

**TÜRKÇEDE METONİMİLERİN İŞLENMESİ: KENDİ-
HIZINDA OKUMA ÇALIŞMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Işın TEKİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Elif Arıca Akkök

Ankara, 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM
ANABİLİM DALI**

**TÜRKÇEDE METONİMİLERİN İŞLEMLENMESİ: KENDİ-
HIZINDA OKUMA ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Işın Tekin

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Elif Arıca Akkök

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Doç. Dr. Elif Arıca AKKÖK

2- Prof. Dr. Özgür AYDIN

3- Prof. Dr. Yeşim AKSAN

Tez Savunması Tarihi

13/06/2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Elif Arıca Akkök danışmanlığında hazırladığım hazırladığım
“Türkçede Metonimilerin İşlenmesi: Kendi-Hızında Okuma Çalışması
(Ankara,2022) ” adlı yüksek lisans ☒ - doktora/bütünleşik doktora ☐
tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun
olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve
kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve
etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda
her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih:

Işın TEKİN

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans süreci boyunca desteğini ve anlayışını eksik etmeyen, imgesel anlam işlememesi çalışmam için beni motive eden, bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Elif Arıca Akkök'e,

Tezimle ilgili her konuda bana yardımcı olan, gerek derslerinde gerekse tez sürecinde bilimsel araştırma ve dilbilimsel bakış açısına dair kendisinden pek çok şey öğrendiğim, neredeyse benim için ikinci bir danışman olan değerli hocam Prof. Dr. Özgür Aydın'a,

Tez jürimde yer alarak zamanını ayırıp değerli görüşlerini sunan sayın hocam Prof. Dr. Yeşim Aksan'a,

Uzman görüşlerini paylaşarak tezime katkıda bulunan hocalarım Doç. Dr. Melike Baş ve Dr. Yanghee Lee'ye,

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyuncaengin bilgilerinden yararlandığım, başarılarımı her zaman kutlayan değerli hocalarım Prof. Dr. İclal Ergenç, Prof. Dr. Gülsün Leyla Uzun ve Doç. Dr. İpek Pınar Uzun'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Veri toplama sürecinde deneylere katılarak bu çalışmanın gerçekleşmesini mümkün kılan katılımcılara ayrıca teşekkür ederim.

Bu sürecin başından sonuna kadar her aşamasında yanımda olan, hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen dostlarıma,

Her zaman yanımda olduklarını bildiğim, beni her konuda destekleyen sevgili aileme tüm kalbimle teşekkür ederim.

Işın TEKİN

Ankara, 2022

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR.....	v
TABLolar	vi
ŞEKİLLER.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Konusu	1
1.2. Tezin Amacı	1
1.3. Tezin Araştırma Soruları	1
1.4. Tezin Önemi.....	2
1.5. Tezin Sınırlılıkları	4
1.6. Tezin Bölümleri.....	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Metonimi	6
2.1.1. İdealleştirilmiş Bilişsel Modeller ve Metonimik İlişkiler	10
2.2. İmgesel Anlamalı Dil Öğelerinin Anlamlandırılması	17
2.2.1. Metonimilerin Anlamlandırılması	21
2.3. Deneysel Çalışmalar	22
2.3.1. Ruhdibilimsel Çalışmalar	22

2.3.2. Sinirdilbilimsel Çalışmalar	29
2.4. Metonimi İşlemlesinde İlgi Tümcecığı ve Canlılık Etkisi.....	33
3. YÖNTEM	37
3.1. Kendi-Hızında Okuma Yöntemi	37
3.2. Uyarıların Hazırlanması.....	38
3.2.1. Ön Testler	39
3.2.1.1. Metonimilere İlişkin Uzman Görüşü Sorgulaması	39
3.3. Birinci Deney	40
3.3.1. Katılımcılar	40
3.3.2. Gereç.....	41
3.3.3. Prosedür	42
3.4. İkinci Deney	44
3.4.1. Katılımcılar	44
3.4.2. Gereç.....	45
3.4.3. Prosedür	46
3.5. Verilerin Temizlenmesi ve Analizi.....	46
4. BULGULAR.....	48
4.1. Birinci Deneyin Bulguları	48
4.1.1. Kabul Edilebilirlik Yargı Görevi Bulguları	48
4.1.1.1. Betimsel İstatistik.....	48
4.1.1.2. Doğrusal Karma Modeller Etkisi İstatistiğı	50
4.1.2. Kendi-Hızında Okuma Süresi Bulguları.....	52

4.1.2.1. Betimsel İstatistik.....	52
4.1.2.2. Doğrusal Karma Modeller Etkisi İstatistiği	55
4.2. İkinci Deneyin Bulguları	57
4.2.1. Kabul Edilebilirlik Yargı Görevi Bulguları	57
4.2.1.1. Betimsel İstatistik.....	58
4.2.1.2. Doğrusal Karma Modeller Etkisi İstatistiği	60
4.2.2. Kendi-Hızında Okuma Süresi Bulguları.....	61
4.2.2.1. Betimsel İstatistik.....	61
4.2.2.2. Doğrusal Karma Modeller Etkisi İstatistiği	65
5. SONUÇ VE TARTIŞMA	68
KAYNAKÇA.....	73
ÖZET	82
ABSTRACT.....	83
TÜRKÇE-İNGİLİZCE DİZİN.....	84
EKLER	85
EK-1. Metonimilere ilişkin uzman görüşü değerlendirmesi anket formu	85
EK-2. Birinci deneyde kullanılan uyaran tümceleri	90
EK-3. İkinci deneyde kullanılan uyaran tümceleri	96
EK-4. Birinci deney katılımcılarının demografik özellikleri	102
EK-5. İkinci deney katılımcılarının demografik özellikleri.....	103
EK-6. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Kararı.....	105
EK-7. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	106

KISALTMALAR

DBV Derecelendirilmiş Belirginlik Varsayımı

EEG Elektroensefalografi

fMRI İşlevsel Manyetik Rezonans Görüntüleme

İBM İdealleştirilmiş Bilişsel Model

OİP Olaya İlişkin Potansiyel

TABLÖLAR

Tablo 1. Anlam sürerliğinde metoniminin görünümü (Radden, 2002:409)

Tablo 2. Bütün İBM ve parçaları metonimik ilişkileri

Tablo 3. İBM parçalarının metonimik ilişkileri

Tablo 4. Metonimilere ilişkin uzman görüşü sorgulamasında yer alan örnek ilgi tümceciği yapıları

Tablo 5. Birinci deney uyaran tümcelerinin segmentleri

Tablo 6. İkinci deney uyaran tümcelerinin segmentleri

Tablo 7. Nesne ilgi tümceciği tümceleri kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 8. Nesne ilgi tümceciği tümceleri kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları (%) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 9. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 10. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevine doğruluk değerlerinin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 11. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan için tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 12. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı için tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 13. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Tablo 14. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 15. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 16. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi ortak alanı tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 17. Özne ilgi tümceciklerinde kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 18. Anlam türlerine göre kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları (%) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 19. Özne ilgi tümceciği tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 20. Özne ilgi tümceciği tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevine doğruluk değerlerinin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 21. Özne ilgi tümceciklerinde kritik alan tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 22. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı için tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 23. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için ortak tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Tablo 24. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 25. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Tablo 26. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı ortak tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

ŞEKİLLER

Şekil 1. ARABALAR İBM'si (Littlemore, 2015:11)

Şekil 2. Deney kullanılan klavye tuşları (yıldız işareti ile gösterilmektedir)

Şekil 3. Kendi-hızında okuma deneyi merkezi birikimsiz sunum

Şekil 4. Nesne ilgi tümceciği kabul edilebilirlik yargı görevi tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Şekil 5. Nesne ilgi tümceciği kabul edilebilirlik yargı görevi verilen yanıtların doğruluk oranları (%) betimsel istatistik grafiği

Şekil 6. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Şekil 7. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Şekil 8. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Şekil 9. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kabul edilebilirlik yargı görevi tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Şekil 10. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları (%) betimsel istatistik grafiği

Şekil 11. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Şekil 12. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Şekil 13. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için ortak tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

1. GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu

Bu tezin genel konusunu Türkçede metonimik anlamlı dil ögeleri ile sözlüksel anlamlı dil ögelerinin işlemlenmesinin özne ve nesne ilgi tümceciklerinde kendi-hızında okuma yöntemi kullanılarak incelenmesi oluşturmaktadır.

1.2. Tezin Amacı

Bu tez çalışmasının temel amacı metonimik anlamlı dil ögeleri ile sözlüksel anlamlı ögelerinin işlemlenmesi arasında farklılık olup olmadığını belirlemektir. Söz konusu belirlemeye ulaşırken, metonimi içeren ve sözlüksel anlam içeren dil ögeleri ilgi tümceciği yapıları içinde incelenmiştir.

Bu doğrultuda çalışmanın alt amaçları a) özne ilgi tümceciği içerisinde sunulan metonimik dil ögelerinin işlemlenmesi ile sözlüksel anlamlı dil ögelerinin işlemlenmesi arasında tepki süreleri açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek, b) nesne ilgi tümceciği içerisinde sunulan metonimik dil ögelerinin işlemlenmesi ile sözlüksel anlamlı dil ögelerinin işlemlenmesi arasında tepki süreleri açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek ve c) ilgi tümcecikleri içerisinde sunulan metonimik dil ögeleri ile sözlüksel anlamlı dil ögelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk oranları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemektir.

1.3. Tezin Araştırma Soruları

Tez çalışmasının amacı doğrultusunda aşağıda yer alan araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Metonimik dil ögelerinin işlenmesi ile sözlüksel anlamlı dil ögelerinin işlenmesi arasında tepki süreleri açısından farklılık bulunmakta mıdır?

a. Nesne ilgi tümceciği içinde sunulan metonimik ögeler ile sözlüksel anlamlı ögelerin işlenmesi arasında tepki süreleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

b. Özne ilgi tümceciği içinde sunulan metonimik ögeler ile sözlüksel anlamlı ögelerin işlenmesi arasında tepki süreleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Metonimik dil ögeleri ile sözlüksel anlamlı dil ögeleri kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk oranları arasında farklılık bulunmakta mıdır?

a. Nesne ilgi tümceciği içinde sunulan metonimik ögeler ile sözlüksel anlamlı ögelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk oranları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

b. Özne ilgi tümceciği içinde sunulan metonimik ögeler ile sözlüksel anlamlı ögelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk oranları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4. Tezin Önemi

Metoniminin, (diğer bilinen adlarıyla, ad aktarması ya da düzdeğişmece) retorik işlevinin yanı sıra bilişsel bir olgu olduğu bilinmektedir. İnsanın gündelik iletişimde büyük bir yer tutan imgesel anlamlı ögelerden biri olan metonimi, kısaca parçalardan bütünün ya da bütünden parçaların çıkarsandığı ilişkilerden oluşmaktadır. Bilişsel anlambilimde anlam bir sürerlik (continuum) olarak ele alınmaktadır. Metonimilerin bu sürerlik içerisinde kavramsal olarak sözlüksel anlam ile metaforik anlam arasında olduğu düşünülmektedir (Radden, 2002).

Metonimi, metafor, deyim, ironi vb. imgesel anlamlı dil öğelerinin anlamlandırılma ve işleme süreçlerine ilişkin birçok farklı model bulunmaktadır. Anlamlandırmaya ilişkin temel soru, imgesel anlamın doğrudan başka bir deyişle çabasız ya da az bilişsel çaba ile işlenip işlenmediğidir. İmgesel anlam işlemesini konu edinen kuram ve modellerin bir kısmı imgesel anlama genel olarak yaklaşırken (Giora, 2002) bir kısmı ise deyim (Siyanova-Chanturia ve Martinez, 2015) ya da metafor (Holyoak ve Stamenković, 2018) başta olmak üzere belirli öğeler üzerine odaklanmaktadır. Deneysel çalışmalar incelendiğinde de ruhdilbilim ve sinirdilbilim çalışmalarının bu alanda deyim ve metaforlar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Metonimik işleme odaklanan çalışmaların imgesel dilin anlamlandırılması alanının oldukça küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Metoniminin anlamlandırılmasını ele alan sınırlı sayıdaki ruhdilbilim ve sinirdilbilim çalışmaları bulguları bakımından temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Metoniminin dolaylı işlendiğini savunan kuramlara göre metonimik anlamın oluşturulma ve tümce anlamı ile bütünleştirilme süreci işleme süresini etkilemektedir (Traxler, McElree, Williams ve Pickering, 2005a). Metonimi işlemesinin doğrudan gerçekleştiğini savunan kuramlar ise metonimilerin sözlüksel anlam ile benzer şekilde işlendiğini belirtmektedir (Frisson ve Pickering, 1999). Metoniminin anlamlandırılmasını inceleyen çalışmalarda imgesel anlamın türü dışında işlemeyi etkileyen diğer faktörler de ele alınmıştır. Bu faktörlerden bir kısmı şunlardır: bilinirlik (Frisson ve Pickering, 2007), metoniminin türü (Bambini, Ghio, Moro ve Schumacher, 2013), bağlam (Piñango ve diğ., 2016) ve tümce yapısı (Lowder ve Gordon, 2012 ve Lowder ve Gordon, 2013).

Metoniminin işlenmesinde tümce yapısı faktörünü inceleyen çalışmalar, tümce yapısının ve tümcedeki diğer öğelerin metonimik öğe ile ilişkili olarak işlenmesinin bilişsel yükü ve dolayısıyla işlemeyi etkilediğini belirtmektedir (Lowder ve Gordon, 2012, 2013). Bu tezde de özne ilgi tümceciklerinde metonimik

adın nesne ve eylemden sonra işlendiği durum ile nesne ilgi tümceciklerinde nesne ve eylemden önce işlemlendiği durum karşılaştırılarak incelenmektedir. Türkçede özne ilgi tümceciklerinde metonimik baş ad nesne ve eylemden sonra yer almaktadır. Nesne ilgi tümceciklerinde ise metonimik baş ad nesne ve eylemden önce yer almaktadır. Bu nedenle metonimik öğeden önce bulunan öğelerin işlemlemeye etkisi gözlemlenebilmektedir. Türkçenin baş-son bir dil olması ile ölçülebilen bu durumun çalışmaya özgünlük katacağı düşünülmektedir.

Buna ek olarak Türkçede metonimi sıklıkla derlemdilbilim çalışmaları ve dil verisinin içerik analizine dayalı olarak incelenmektedir ancak alanyazında metonimi ruhdilbilimsel açıdan ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu tez çalışması Türkçede metonimilerin işlemlenmesini bilişsel anlambilim çerçevesinde ve ruhdilbilimsel bir yöntemle inceleyen ilk tez çalışması olma özelliğini taşımaktadır.

1.5. Tezin Sınırlılıkları

Kuramsal açıdan bu tez çalışmasında gönderimsel olmayan, sistematik metonimler ele alınmaktadır.

Uyaran tümcelerinde kullanılan nesne ilgi tümceciği ve özne ilgi tümceciği yapıları metonimilerin işlemlenmesi sırasında tümceciklerdeki nesnenin ve eylemin önceden işlemlenmiş olmasının metonimik adın işlemlenmesine etkisini araştırmak amacıyla kullanılmış; özne ve nesne ilgi tümceciklerinin işlemlenmesi konusu tezin kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bu tez çalışması, metonimilerin işlemlenmesi sürecini internet tabanlı kendi-hızında okuma deneyi ile araştırmayı hedeflemiştir. Bu çerçevede EDİCİ İÇİN ARAÇ, KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN, İNSANLAR İÇİN YER ve İNSANLAR İÇİN KURUM ilişkisiyle kavramlaştırılan metonimik adlar nesne ve özne ilgi tümcecikleri içeren tümceler bağlamında incelenmiştir. Tümceler iki kendi-hızında okuma deneyi

paradigmasında merkezi birikimsiz sunum şeklinde sunulmuş ve kabul edilebilirlik yargı görevi hazırlanmıştır. Bu tez çalışmasında COVID-19 pandemisi nedeniyle kendi hızında okuma deneyi yüz yüze değil, çevrim içi (online) internet tabanlı kendi hızında okuma deneyi biçiminde ve Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu onayıyla gerçekleştirilmiştir.

1.6. Tezin Bölümleri

Tezin ikinci bölümünde öncelikle kuramsal olarak metonimi kavramı ele alınacak, sonrasında metonimik dil öğelerinin imgesel dilin anlamlandırılmasındaki yerinden ve bu konudaki deneysel çalışmalardan bahsedilecektir. Sonrasında çalışmaya yön veren yöntem ve deneyler hakkında bilgi verilecektir. Dördüncü bölümde ise deneylerde ulaşılan bulgular sunulacak; son olarak beşinci bölümde bulgular sonucunda ulaşılan vargılara yer verilecektir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Metonimi

Geleneksel bakış açılarında birincil anlam, temel anlam ya da asıl anlam ve benzeri tanımlarla anlatılmak istenen sözlüksel anlamın dışında kalan anlamlar imgesel anlam olarak tanımlanmaktadır. Metonimik anlam da imgesel anlam türlerinden biri olarak sınıflandırılmaktadır. Öte yandan sözlüksel anlam ve imgesel anlamın sınırlarının karmaşık ve belirsiz (fuzzy) olduğu, bilişsel dilbilim yaklaşımı tarafından belirtilmekte ve konuyla ilgili tartışmalar sürmektedir.

Bu bakımdan bilişsel dilbilime göre yaygın görüşlerden biri sözlüksel anlam ve imgesel anlam arasındaki öğeleri bir sürerlik (continuum) olarak ele almaktır (Radden, 2002; Dirven, 2002). Tablo 1’de de görüldüğü gibi, metonimiler, anlam bir sürerlik olarak ele alındığında sözlüksel anlam ile metaforik anlam arasında yer alan imgesel anlamlı dil öğeleridir.

Tablo 1. Anlam sürerliğinde metoniminin görünümü (Radden, 2002:409)

sözlüksel anlam		metonimik anlam		metaforik anlam
yüksek kule	yüksek dalga	yüksek ısı	yüksek fiyat	yüksek kalite

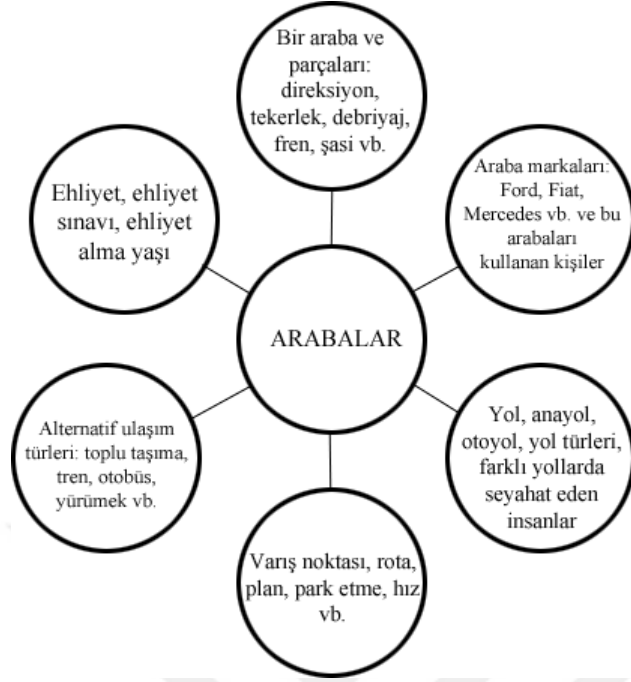
Öte yandan Gibbs ve Colston (2012) sürerlik tanımında da bazı sorunlar olduğunu belirtmektedir. Gibbs ve Colston (2012), tek bir boyutta tüm imgesel ve sözlüksel anlamlı öğelerin konumlandırılamayacağını ifade etmekte ve imgesellik içerisinde farklı boyutlardan (metonimi, metafor, deyim vb.) söz edilmesi gerektiğini ve kuramların da imgesel anlam işleme olarak değil, ayrı ayrı ele alınması gerektiğini önermektedir.

Alanyazında çeşitli disiplinler tarafından ele alınan metonimi; dilbilimde 1980'lerden bu yana bilişsel dilbilim ve bilişsel anlambilim alanlarında, özellikleri, diğer imgesel anlam türleriyle olan ilişkisi ve anlamlandırılma ve üretilme süreçleri ile incelenmektedir.

Metonimi ile ilgili olarak bilişsel dilbilim, metoniminin kavramsal olan doğası, deneyimlerle temellenmesi, bazı bilişsel modellerin kaynağı olabileceği ve deneyimsel ve kavramsal olarak bağlantılı öğeler içermesi konularında uzlaşmaktadır (Barcelona, 2011). Bilişsel dilbilim metonimleri dünya bilgisi ve ansiklopedik bilgidен temellenen bir bilgi ağı içerisinde ele almaktadır. Daha özel olarak ise metonimilerin İdealleştirilmiş Bilişsel Modeller (Idealized Cognitive Models) içerisinde yer aldığından söz edilebilir. İdealleştirilmiş Bilişsel Modeller (İBM) kişilerin dünya hakkında sahip olduğu 'idealize edilmiş' zihinsel gösterimlerdir. Şekil 1'deki örnekte gösterildiği üzere İBM'ler bir deneyime ilişkin ayrıntılı bilgi taşırlar. İdealize edilmiş olmalarının nedeni ise belirli bir örneği temsil etmek yerine birçok deneyimin soyutlanmış hali olmalarıdır (Lakoff, 1987). Lakoff, İBM'lerin sınıflandırma, akıl yürütme (usamlama) ve benzeri bilişsel süreçlere yol gösterdiğini belirtmektedir.

Türkçede de Aksan (1982), İBM'lere benzer olarak kavramların *çağrışımsal anlamından* söz etmektedir. Örneğin, düşün sözcüğü konuşucuların zihinde çeşitli imgelerin belirmesine neden olmaktadır. Buna göre konuşucular gelin, damat, neşeli bir kalabalık gibi birçok imgeyi, Aksan (1982)'nin ifadesi ile *tasarımları*, zihinlerinde canlandırmaktadır.

Şekil 1. ARABALAR İBM'si (Littlemore, 2015:11)

Lakoff (1987), İBM'lerin temel olarak beş türde yapılandığını belirtmektedir. Bunlar, imge şematik İBM, önermesel İBM'ler, metaforik İBM, metonimik İBM ve sembolik İBM'lerdir.

Metonimik İBM'ler olarak adlandırılan İBM'ler bir kategorinin tümünü temsil ederek, bilişsel bir referans noktası oluşturmaktadır (Evans ve Green, 2006:272-273). Metonimik İBM'lerin bazı türlerine stereotipler, paragonlar ve idealler örnek verilebilir. Stereotipler, kültürel normları ve beklentileri temsil etmektedir. İdealler ise kategorinin ideal özelliklerini bir araya getirerek soyutlaştırır. İdealler ve stereotipler birbirine karşıtlık gösterebilir. Söz gelimi, POLİTİKACI kategorisinin stereotipik özellikleri olumsuz olurken ideal özellikleri olumlu olabilir. Paragonlar ise bir idealin gerçek örneklerini içermektedir. Örneğin Cadillac markası LÜKS ARAÇLAR paragonunu temsil etmektedir (Lakoff, 1987).

Lakoff ve Johnson (1980:35-36) metonimi "bir varlığa ilişkisi olan başka bir varlıkla gönderimde bulunmak" olarak açıklamaktadır. (1)'de bir restoranda çalışanlardan duyulabilecek bir tümce yer almaktadır. Burada "jambonlu sandviç" öbeği yiyeceğe değil, siparişi veren kişiye gönderimde bulunmaktadır. Bu metonimler gönderim ilişkisinden dolayı bağlam bağımlıdır (context-dependent). Lakoff ve Johnson, metoniminin temelde (1)'deki gibi gönderimsel bir işlevinin olmasının yanı sıra konuşucunun odaklandığı anlamı aktarmaya yardımcı olan bilişsel bir süreç olduğunu ifade etmektedir.

- (1) The *ham sandwich* is waiting for his check.
'Jambonlu sandviç hesabını bekliyor.'

Lakoff ve Johnson (1980:35)

Bunun yanı sıra Lakoff ve Johnson (1980) dilde görülen metonimilerin kavramsal olarak sistematik bir şekilde bilişsel ve kültürel olarak temellendiğini belirtmektedir. Örneğin, KİŞİ İÇİN YÜZ METONİMİ hem İngilizce hem de Türkçede görülmektedir. Türkçe ve İngilizce KİŞİ İÇİN YÜZ metonimisine verilebilecek dilsel metonimi örnekleri (2) ve (3)'te yer almaktadır.

- (2) A warm welcome to *new faces*.
'Yeni yüzlere sıcak bir karşılama.'

- (3) Bugün aramıza *yeni yüzler* katıldı.

Metoniminin diğer imgesel anlamlı öğelerden farklılıklarının betimlenmesi, metoniminin anlaşılmasını sağlamaktadır. Metonimler özellikle metaforlar ile birlikte ele alınmakta, her iki kavram da bilişsel ve dilsel özellikleriyle incelenmektedir. Lakoff ve Turner (1989:103-104), metonimleri metaforlardan ayıran özellikleri özetleyerek Lakoff (1980)'deki metonimi tanımını ayrıntılandırmaktadır. Buna göre metonimler bir kavramsal alan içerisindeki metonimik eşlemeler ile gerçekleşmektedir. Metonimler öncelikli olarak gönderimsel amaçlarla kullanılmaktadır, bir varlığa aynı şema

içerisindeki diğer varlık ile gönderimde bulunulur. Aynı şema arasındaki iki varlık içerisinde ya da şemadaki bir varlık ve bir bütün olarak şema arasında yerine koyma (stand for) ilişkisi vardır.

Langacker (1993:30), “metoniminin bir varlığın başka bir varlığa zihinsel erişim için referans noktası olarak kullanıldığı bir süreç” olduğunu belirtmektedir. Langacker (1993)’e göre metonimi, belirgin (salient) bir varlık ile daha az belirgin ya da hatırlaması zor hedef varlığın aktif hale getirilmesini sağlamaktadır.

Kövecses ve Radden (1998) ise alanyazındaki önceki açıklamaları da değerlendirerek metonimi bilişsel erişim (cognitive access) bağlamında açıklamaktadır. Buna göre Kövecses ve Radden (1998:39) metonimilerin “aynı (kavramsal) alan ya da İBM içinde bir kavramsal varlığın diğerine zihinsel erişim sağladığı bilişsel bir süreç” olduğunu öne sürmektedir.

2.1.1. İdealleştirilmiş Bilişsel Modeller ve Metonimik İlişkiler

Kövecses ve Radden (1998) metonimi üretimini destekleyen ilişkileri sınıflandırmaktadır. Oldukça kapsamlı olan listede temel olarak iki ayrım göze çarpmaktadır. Bunların ilki aynı kavramsal alanda yer alan parça-bütün ilişkileri ikincisi ise parça-parça ilişkileridir. Bu alt bölümde Kövecses ve Radden’ın sınıflandırılması incelenecektir.

- i. Bütün İBM ve parçaları
- ii. İBM parçaları

Bütün İBM ve parçaları ilişkisinde bir varlığın tümü ve onu oluşturan parçaları arasındaki ilişki baz alındığı Nesne ve Parçaları (Thing-and-Parts) NESNENİN PARÇASI İÇİN BÜTÜNÜ ve NESNENİN BÜTÜNÜ İÇİN PARÇASI ilişkileridir. İlk ilişki için Amerika Birleşik Devletleri için Amerika, sonraki için ise Birleşik Krallık için İngiltere örneği

verilebilir. Amerika Birleşik Devletlerinden söz edilirken Amerika kıtası kullanıldığında PARÇA İÇİN BÜTÜN metonimisinden bahsedilmiş olur. Öte yandan Galler ve İskoçya'yı da kapsayan Birleşik Krallık'tan söz edilmek isterken İngiltere sözcüğünün kullanılması parçanın bütün yerine kullanıldığı durumlara bir örnektir.

Tablo 2. Bütün İBM ve parçaları metonimik ilişkileri

İBM'ler	Metonimik İlişkiler	Dilsel Metonimi
ÖLÇEK	ÖLÇEĞİN ÜST SEVİYESİ İÇİN TÜM ÖLÇEK	'Henry is speeding again'
	TÜM ÖLÇEK İÇİN ÖLÇEĞİN ÜST SEVİYESİ	'How old are you?'
OLUŞUM	NESNEYİ OLUŞTURAN MADDE İÇİN NESNE	'I smell skunk.'
	NESNE İÇİN NESNEYİ OLUŞTURAN MADDE	'wood'
OLAY	OLAY İÇİN ALT OLAY	'Mary speaks Spanish.'
	ALT OLAY İÇİN OLAY	'Bill smoked marijuana.'
	ALİŞKANLIK İÇİN ŞİMDİ	'Mary speaks Spanish.'
	GELECEK İÇİN ŞİMDİ	'I am off.'
	OLASILIK İÇİN GERÇEK	'He is an angry person.'
KATEGORİ İÇİN ÜYE	GERÇEK İÇİN OLASILIK	'I can see your point.'
	ÜYE İÇİN KATEGORİ	'the pill'
	KATEGORİ İÇİN ÜYE	'aspirin'
KATEGORİ İÇİN ÖZELLİK	ÖZELLİK İÇİN KATEGORİ	'jerk'
	KATEGORİ İÇİN ÖZELLİK	'blacks'
EKSİLTME		'TGIF'

Tablo 2'de görüldüğü üzere Bütün İBM ve parçaları metonimik ilişkileri oluşturan 7 türde İBM bulunmaktadır. Kövecses ve Radden (1998), ÖLÇEK (SCALE) İBM'lerinin iki metonimik ilişki oluşturduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki olan

ölçeğin üst seviyesi için tüm ölçek için dilsel metonimi örneği incelendiğinde ‘*speed*’, tüm ölçeği düşük hızdan yüksek hıza tüm ölçeği ifade etmesine rağmen yüksek hız için kullanılmaktadır. TÜM ÖLÇEK İÇİN ÖLÇEĞİN ÜST SEVİYESİ metonimik ilişkisine ise bunun tersi olarak tüm ölçek olan yaşı sormak için yaşlı sözcüğünün kullanılması örnek verilmiştir. OLUŞUM (CONSTITUTION) İBM’leri benzer şekilde çift yönlü iki ilişkiyi meydana getirmektedir. Örnekler incelendiğinde yani kötü koku için ‘*skunk*’ (kokarca) kullanımı NESNEYİ OLUŞTURAN MADDE İÇİN NESNE ilişkisinin dile yansımasıdır. NESNE İÇİN NESNEYİ OLUŞTURAN MADDE ilişkisi için ise orman için ‘*wood*’ (odun) kullanımı örnek verilmektedir.

OLAY (EVENT) İBM’lerinde olaylar parçalardan oluşan birer varlık olarak ele alındığı görülmektedir. Her olay birden fazla alt olaydan oluşur ve alt olaylar olayın tümü için gönderimde bulunduğu OLAY İÇİN ALT OLAY metonimisi gerçekleşmektedir. Buna göre Mary’nin İspanyolca konuşması, konuşmanın yanı sıra okuma, dinleme, anlama ve yazma gibi dil ile ilgili diğer becerileri de kapsamaktadır ancak bunlardan yalnızca konuşma ifade edilmektedir (Kövecses ve Radden, 1998). Olayın tümü parçalardan biri olan alt olayı temsil ettiğinde ise ALT OLAY İÇİN OLAY metonimisi gerçekleşmektedir. ‘*Smoke*’ (sigara vb. içmek) eylemi birçok alt olaydan oluşmaktadır, ifade edilmek istenen ise içine çekmek alt olayıdır.

Dilbilgisel olarak ALIŞKANLIK İÇİN ŞİMDİ ve GELECEK İÇİN ŞİMDİ metonimilerinden söz edilebilmektedir. Tekrarlanan alışkanlığı ve gelecekte gerçekleşen bir olayı ifade etmek için şimdiki anın dilbilgisel olarak ifade edilmesidir.

Kullanımbilimsel olarak ise OLASILIK İÇİN GERÇEK ve GERÇEK İÇİN OLASILIK metonimleri de OLAY İBM’si içerisinde yer almaktadır. Buna göre ilk metonimik ilişki için, zaman zaman sinirlenen bir insan ‘*angry person*’ sinirli biri olarak ifade edilirken

ikinci metonimik ilişki için anlayan kişi bu durumu ‘*anlayabilirim*’ şeklinde ifade edebilmektedir. Türkçede de bu türdeki metonimiler görülmektedir.

KATEGORİ İÇİN ÜYE (CATEGORY-AND-MEMBER) metonimilerinde kategoriye temsil eden bir üye için kategori ya da kategori için üye kullanılmaktadır. ‘*the pill*’ örneğinde doğum kontrol hapı ifade edilmek istenirken yutulmaya uygun, küçük katı bir ilaç parçası olan hap sözcüğünün, kategorinin bir üyesi yerine kullanıldığı görülmektedir. Benzer şekilde kategorinin bir üyesi olan, ‘*aspirin*’in diğer ağrı kesicileri de ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. KATEGORİ İÇİN ÖZELLİK (CATEGORY- AND-PROPERTY) metonimilerinde belirgin ya da kategoriye tanımlayıcı bir özellik kategori yerine kullanılmaktadır. Stereotipik örneklerin de bu ilişki aracılığıyla oluştuğu düşünülmektedir. (Kövecses ve Radden, 1998). Her iki metonimi de çift yönlü olarak kullanılabilir. EKSİLTME İBM’si ise gösterge biçiminin bir parçasının tüm göstergeyi temsil etmesi olarak tanımlanabilir. Kısaltmalar bu kategoride bulunmaktadır.

Tablo 3’te İBM parçaları arasında gerçekleşen metonimik ilişkiler ve dilsel metonimi örnekleri görülmektedir. İBM parçaları arasındaki ilişkiden meydana gelen metonimiler EYLEM (ACTION), ALGILAMA (PERCEPTION), NEDEN ETKİ (CAUSATION), ÜRETİM (PRODUCTION), KONTROL (CONTROL), SAHİPLİK (POSSESSION), KAPSAMA (CONTAINMENT), YER (LOCATION), GÖSTERGE VE GÖNDERİM (SIGN AND REFERENCE) ve DEĞİŞTİRİM (MODIFICATION) İBM’leri içerisinde gerçekleşmektedir. Parça-parça ilişkilerinden oluşan kimi metonimi türleri metonimilerin anlamlandırılmasını inceleyen çalışmalarda uyaran tümcelerini oluşturmada kullanılmaktadır. Bunun nedeninin bu türdeki metonimilerin daha üretici olması olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3. İBM parçalarının metonimik ilişkileri

İBM'ler	Metonimik İlişkiler	Dilsel Metonimi
EYLEM	EYLEM İÇİN EDİCİ	'to author, to butcher'
	EDİCİ İÇİN EYLEM	'writer, driver'
	ARAÇ İÇİN EYLEM	'pencil <u>sharpener</u> '
	EYLEM İÇİN ARAÇ	'to ski, to hammer'
	EYLEM İÇİN NESNE	'to <u>dust</u> the room'
	NESNE İÇİN EYLEM	'the best <u>bites</u> '
	EYLEM İÇİN SONUÇ	'to <u>landscape</u> the garden'
	SONUÇ İÇİN EYLEM	'the <u>production</u> '
	EYLEM İÇİN TARZ	'to <u>tiptoe</u> into the room'
	EYLEM İÇİN YÖNTEM	'He <u>sneezed</u> the tissue off the table.'
ALGI	EYLEM İÇİN ZAMAN	'to <u>summer</u> in Paris'
	HAREKET İÇİN VARİŞ NOKTASI	'to <u>porch</u> the newspaper'
	EDİCİ İÇİN ARAÇ	'the <u>pen</u> '
NEDEN ETKİ	ALGILAMA İÇİN ALGILANAN	'There goes my knee'
	ALGILANAN İÇİN ALGILAMA	'sight'
	ETKİ İÇİN NEDEN	'healthy complexion'
	NEDEN İÇİN ETKİ	'slow road'
	DURUM İÇİN NEDEN OLAN KİŞİ	'She was my ruin.'
	DUYGU İÇİN DUYGUNUN NEDENİ	'She is my joy.'
	RUHSAL/FİZİKSEL DURUM İÇİN NEDEN OLAN NESNE/KİŞİ	'You are a pain in the neck.'
ÜRETİM	NEDEN OLAN ETKİ İÇİN RUHSAL/FİZİKSEL ETKİ	'She was upset.'
	ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ	'I've got a Ford.'
	ÜRÜN İÇİN ARAÇ	'Did you hear the whistle?'
KONTROL	ARAÇ İÇİN ÜRÜN	'to turn up the heat'
	ÜRÜN İÇİN YER	'china, mocha, camembert'
	KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN	'The Mercedes has arrived.'
SAHİPLİK	KONTROL EDİLEN İÇİN KONTROL EDEN	'Schwartzkopf defeated Iraq.'
	SAHİP OLUNAN İÇİN SAHİP OLAN	'That's me.' (my bus)
KAPSAMA	SAHİP OLAN İÇİN SAHİP OLUNAN	'He married money.'
	İÇERİK İÇİN KAP	'The bottle is sour.'
	KAP İÇİN İÇERİK	'The milk tipped over.'
YER	İNSANLAR İÇİN YER	'The whole town showed up.'
	YER İÇİN İNSANLAR	'The French hosted the World Cup Soccer Games.'
	KURUM İÇİN YER	'Cambridge won't publish the book.'

YER İÇİN KURUM
YER İÇİN OLAY
OLAY İÇİN YER

'I live close to the University.'
'Battle'
'Waterloo'

GÖSTERGE VE GÖNDERİM	İFADE ETTİKLERİ KAVRAMLAR İÇİN SÖZCÜKLER	
DEĞİŞTİRİM	ASIL BİÇİM İÇİN DEĞİŞMİŞ BİÇİM ASIL BİÇİM İÇİN DEĞİŞTİRİM	<i>'effing'</i> <i>'Do you still love me? – Yes, I do.'</i>

EYLEM İBM'si yüklem ve eylemin katılımcıları arasındaki ilişkileri temel almaktadır ve bu ilişkiler birçok metonimi oluşturmaktadır. Sonuç, araç ve edici, nesne vb. gibi parçaların eylem ile ilişkisi bulunmaktadır. EYLEM İBM'si ile EYLEM İÇİN EDİCİ, EDİCİ İÇİN EYLEM, ARAÇ İÇİN EYLEM, EYLEM İÇİN ARAÇ, EYLEM İÇİN NESNE, NESNE İÇİN EYLEM, EYLEM İÇİN SONUÇ, SONUÇ İÇİN EYLEM, EYLEM İÇİN TARZ, EYLEM İÇİN YÖNTEM, EYLEM İÇİN ZAMAN, HAREKET İÇİN VARİŞ NOKTASI ve EDİCİ İÇİN ARAÇ metonimleri oluşmaktadır.

EYLEM İÇİN EDİCİ ilişkisinin örneklerinde *'author'* (yazar), *'butcher'* (kasap) adlarının eylem olarak kullanıldığı görülmektedir. EDİCİ İÇİN EYLEM ilişkisi ise örneklerde görüldüğü gibi *'to write, to drive'* (yazmak, sürmek) eylem ulamları *'writer, driver'* (yazar, sürücü) şeklinde ediciyi tanımlayan adları oluşturmaktadır. ARAÇ İÇİN EYLEM ve EYLEM İÇİN ARAÇ örneklerinde de benzer olarak, eylem aracın ifade edilmesini sağlamakta ya da *'to hammer'* (çekiç ya da başka bir aletle tekrar tekrar vurmak) örneğinde olduğu gibi araç eylemi ifade etmektedir. EDİCİ İÇİN ARAÇ ilişkisi ise aracın eylemi gerçekleştiren edicinin yerine kullanılmasıdır. Örnekte görüldüğü üzere yazma eyleminin aracı olan *'pen'* (kalem) ile *'writer'* (yazar) ifade edilmektedir. Edici, araç, nesne ile kurulan ilişkilerin yanı sıra, tarz, yöntem, zaman ve hedef/varış noktasının da eylem yerine kullanılabildiği Tablo 3'teki altı çizili örneklerde görülebilmektedir. Bu kategorideki metonimik ilişkilerin sonucunda adlaştırma gibi ulamların değişmesiyle gerçekleşen biçimbilimsel değişimler olduğu görülmektedir.

ALGI İBM'si ALGILAMA İÇİN ALGILANAN ve ALGILANAN İÇİN ALGILAMA metonimilerini üretmektedir ve bu İBM'nin HAREKET İBM'si ile çakıştığı görülebilir.

ALGI İBM'leri için Kövecses ve Radden (1998), Lakoff (1987)'nin '*There goes my knee*' örneğini vermektedir. Burada '*there goes*' deyişiyle dizde oluşan ağrıyı anlatmak için '*knee*' (diz) kullanılmaktadır. ALGILANAN İÇİN ALGILAMA ilişkisinin örneğinde ise görülen nesne için '*sight*' (görüş) ifadesi kullanılmaktadır.

NEDEN ETKİ İBM'si ETKİ İÇİN NEDEN, NEDEN İÇİN ETKİ, DURUM İÇİN NEDEN OLAN KİŞİ/NESNE/OLAY, DUYGU İÇİN DUYGUNUN NEDENİ, RUHSAL/FİZİKSEL DURUM İÇİN NEDEN OLAN NESNE/KİŞİ ve NEDEN OLAN ETKİ İÇİN RUHSAL/FİZİKSEL ETKİ metonimilerine yol açmaktadır. ETKİ İÇİN NEDEN metonimisi örneğinde, '*healthy complexion*' (sağlıklı cilt) sağlıklı cilt etkisini ortaya çıkaran iyi sağlık durumu için kullanılmaktadır. Ters olan NEDEN İÇİN ETKİ metonimisi örneğinde ise kötü yol durumunun neden olduğu yavaş trafik için '*slow road*' (yavaş yol) kullanımı etkinin nedeni yerine kullanılmasıdır. NEDEN ETKİ metonimilerinde ruhsal/fiziksel durumlar ve duygular için neden olan kişi, nesne, ya da durumun kullanıldığı örneklerde görülmektedir.

ÜRETİM İBM'lerinin ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ, ÜRÜN İÇİN ARAÇ, ARAÇ İÇİN ÜRÜN ve ÜRÜN İÇİN YER şeklindeki günlük hayatta sıkça kullanılan kimi metonimik ilişkileri ürettiği görülmektedir. '*I've got a Ford.*' örneğinde satın alınan bir otomobil iken, otomobilin üreticisi/markası otomobil yerine kullanılmaktadır. Kövecses ve Radden (1998), ürün için araç metonimik ilişkisine örnek olarak '*Did you hear the whistle?*' tümcesini vermektedir. Buna göre kastedilen ıslığın sesi olmasına karşın 'Islığı duydun mu?' şeklinde sesin çıkmasını sağlayan araç ürün için kullanılmaktadır. Ters olan metonimik ilişkide ise radyatör kastedilerek, radyatör yerine ısı kullanılmaktadır. ÜRÜN İÇİN YER metonimilerinde ise Mocha, Camembert gibi ürünün üretildiği yerin adının ürün yerine kullanıldığı görülmektedir.

KONTROL, SAHİPLİK ve KAPSAMA İBM'leri KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN, KONTROL EDİLEN İÇİN KONTROL EDEN, SAHİP OLUNAN İÇİN SAHİP OLAN, SAHİP

OLAN İÇİN SAHİP OLUNAN ve İÇERİK İÇİN KAP İLE KAP İÇİN İÇERİK şeklinde çift yönlü metonimik ilişkiler üretmektedir. Örneklere bakıldığında arabayı kullanan için arabanın (*'the Mercedes'*), bir kap olan şişenin içindeki içecek için şişenin (*'the bottle'*), paraya sahip zengin kişi için ise para (*'money'*) sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir.

Birçok metonimik ilişki üreten başka bir İBM de YER İBM'sidir. YER İBM'si İNSANLAR İÇİN YER, YER İÇİN İNSANLAR, KURUM İÇİN YER, YER İÇİN KURUM, YER İÇİN OLAY ve OLAY İÇİN YER metonimilerine yol açmaktadır. Kövecses ve Radden (1998), YER metonimleri için insanlar için tüm şehir (*'the whole town'*), Fransa için Fransızlar (*'the French'*), bir kurum olan Cambridge Üniversitesi Yayınları için *'Cambridge'*, yer için bir kurum olan üniversite (*'the university'*), savaş için savaşın geçtiği yer (*'Waterloo'*), yaşadığı yere savaşın adının verilmesi (*'Battle'*) örneklerini sunmaktadır.

GÖSTERGE VE GÖNDERİM İBM'si ifade ettikleri kavramlar için sözcüklerin kullanılmasını sağlayan metonimik ilişki ile metoniminin dilin temelinde yer aldığını göstermektedir. DEĞİŞTİRİM İBM'si EKSİLTME İBM'sine benzer şekilde biçimlere odaklanmaktadır. EKSİLTME İBM'sinden farklı olarak ise farklı biçimlerin bu metonimilerde yer aldığı görülmektedir, bu nedenle ASIL BİÇİM İÇİN DEĞİŞMİŞ BİÇİM ve ASIL BİÇİM İÇİN DEĞİŞTİRİM metonimleri ortaya çıkmaktadır. ASIL BİÇİM İÇİN DEĞİŞMİŞ BİÇİM metonimilerine örtmece (euphemism) örnekleri verilmektedir.

2.2. İmgesel Anlamalı Dil Öğelerinin Anlamlandırılması

İmgesel anlamalı dil öğelerinin anlamlandırılması üzerine yapılan çalışmalar sıklıkla imgesel anlamın karşısına sözlüksel anlamı ya da başka bir deyişle “temel” anlamı koymaktadır. İmgesel anlamın işlemlenmesini ve anlamlandırılmasını inceleyen çalışmaların bulguları anlamın nasıl tanımlanabileceğine ve imgesel anlam türleri arasındaki sınırların ne kadar belirlenebilir olduğuna ilişkin de kanıtlar sunmaktadır.

Bu konuda kronolojik olarak ilerlemek gerekirse öncelikle Standart Pragmatik Model (Standard Pragmatic Model) ya da Üç Aşamalı Model (Three-Stage Model) karşımıza çıkmaktadır. Grice (1975) sezdirimlerin şöyle çözümlendiğini öne sürmektedir: Dinleyici öncelikle konuşucunun mesajının sözlüksel anlamını çözmektedir. Sözlüksel anlamın çözümlenmesi sonucunda anlam bağlam açısından çözümlenen anlama uyumlu değilse yeniden bağlamın göz önünde bulundurulduğu bir çözümleme yapılarak imgesel anlama ulaşılmaktadır. Buna göre Standart Pragmatik Model sözlüksel anlamın işlemlenmede öncelendiği bir çerçeve sunmaktadır.

Clark ve Lucy (1975) bu yaklaşımı deneysel kanıtlarla destekleyerek üç aşamalı bir model oluşturmaktadır. Clark ve Lucy (1975)'in modeli dinleyicinin sözceyi öncelikle sözlüksel anlamıyla yorumladığını daha sonra bağlam ile erişilen anlam karşılaştırıldığında akla yatkın olup olmadığını, akla yatkın değilse uygun bir konuşma kuralı (a rule of conversation) ve sözlüksel anlam ile niyet edilen anlama ulaşıldığını belirten bir model tasarlamıştır. Modelin 3 aşaması bu durumda kısaca şunlardan oluşmaktadır: sözlüksel anlamı kurma, bağlam ile test etme, uygun değilse uygun bir konuşma kuralı ile yeni bir anlama ulaşma.

Öte yandan imgesel anlamın işlemlenmesini inceleyen ruhdilbilim çalışmalarının sözlüksel anlamı öncelemeyen bulguları da vardır. Örneğin Swinney ve Cutler (1979), deyimlere verilen tepki sürelerinin sözlüksel anlama verilen tepki sürelerinden daha uzun olmadığı sonucuna ulaşmaktadır. Kısa ve uzun bağlamlardaki sözlüksel ve metaforik tümcelere tepki sürelerinin karşılaştırıldığı başka bir çalışmada, Ortony, Schallert, Reynolds ve Antos (1978), yalnızca kısa bağlamda metaforik tümcelerin daha uzun sürede anlamlandırıldığını belirtmektedir. Gibbs (1980), günlük konuşma bağlamında uzlaşımsallık derecesi yüksek deyim anlamının işlemlenme süresinin uzlaşımsallık derecesi düşük sözlüksel anlamdan daha kısa olduğunu belirtmektedir.

McElree ve Nordle (1999) ise hız-doğruluk ödünümü (speed-accuracy trade off) deneyi ile sözlüksel anlamlı ve imgesel anlamlı tümcelerin anlamlandırılmasını incelemektedir. Katılımcılar imgesel anlamlı tümceleri daha az anlamlı bulmuş olsalar da süre bakımından farklılık bulunmamaktadır. Bu durumda sözlüksel anlamın her zaman ilk erişilen anlam biçimi olduğunu söylemek zorlaşmaktadır.

Gibbs (1994)'e göre uygun sosyal bağlamlarda sözcülerinin niyetlenilen (intended) anlamları kolayca anlaşılabilir. Doğrudan Erişim Modeli (Direct Access View) olarak adlandırılan bu görüşe göre dinleyiciler sözcüklerin yalın anlamlarına kesinlikle ulaşmayabilirler. Doğrudan Erişim Modeli, Standart Pragmatik Model'de yer alan sözlüksel anlamı bulma aşamasının imgesel anlamı çözümlerken zorunlu bir adım olmadığını belirtmektedir. Bu modeli diğer modelden farklı kılan noktalardan biri de bağlam bilgisinin işlemlemeye ilk aşamada dahil olmasıdır. Doğrudan işleme sırasında bağlam bilgisine erken aşamalarda erişilebildiği ve bu nedenle bağlamın güçlü ve zengin olmasının işlemlemeyi desteklemesi açısından önem kazandığı öne sürülmektedir.

Derecelendirilmiş Belirginlik Varsayımı (Graded Salience Hypothesis, DBV) ise uzlaşımsallık ile birlikte başka etkenlerin de dikkate alındığı bir işleme modeli sunmaktadır. Giora (1997, 1999, 2002) tarafından ele alınan varsayım, sözlüksel, imgesel anlamın önceliği tartışmasından ayrılarak işleme için anlamın belirginliğinin (saliency) sorgulanmasını sağlamaktadır. DBV, belirgin anlamların daha önce işlemlendiği varsayımına dayanmaktadır. Bu durumu bağlam bilgisi ya da tümcenin imgesel olma derecesi etkilememektedir. Giora (2002), belirgin olma durumunun sözcük, öbek ya da tümcenin sözlükçede bulunma durumunun, uzlaşımsallık (conventionality) derecesinin, sıklık (frequency), bilinirlik (familiarity) ve öntür olma durumu (prototypicality) ile belirlendiğini öne sürmektedir.

Bu bakımdan belirgin anlam ile belirgin olmayan anlam arasındaki temel ayrım sözlükçede bulunma ve bulunmama şeklindedir. Sözlükçede bulunan ancak sıklığı ya da bilinirlik derecesi daha düşük anlamların ise kendiliğinden bir derecelendirme oluşturduğu belirtilmektedir. Buna göre anlam, belirgin, daha az belirgin ve belirgin olmayan şeklinde sınıflandırılabilir. DBV belirgin imgesel anlamın belirgin sözlüksel anlam ile benzer şekilde işlendiğini varsaymaktadır. Derecelendirilmiş belirginlik, önceki modellere göre daha esnek bir işleme süreci oluşturulmasına olanak sağlamaktadır.

Frisson ve Pickering (1999)'un çalışması ise anlamların belirli bir sıra ile işlendiğini savunan görüşlere karşı paralel bir işlemlenin varlığını savunan Eksik Belirlenme (Underspecification) modelini (Frisson ve Pickering, 1999, Frisson ve Pickering, 2001) açıklamaktadır. Buna göre araştırmacıların bulguları paralel işlemlenin iki türü olduğunu göstermektedir. Tam Belirlenmiş (Fully Specified) durumda eşadlar (homonym) için anlamı ilgilendiren tüm gösterimler ayrı ayrı aktifleşmektedir. Frisson ve Pickering (1999), Tam Belirlenmiş durum sıralı (ranked) olduğunda sözcüğün anlam gösterimlerinin sıklıklarına göre aktifleştiğini, sırasız (unranked) durumda ise tümünün eşit şekilde aktifleştiğini belirtmektedir.

Eksik Belirlenmiş durumda ise ilk aşamada tek bir gösterimin aktifleştiğini, işlemleyicinin daha sonra uygun anlama (sense) odaklandığı düşünülmektedir. Bu gösterim metonimik anlam ve sözlüksel anlamın ortak değerlerinden oluşan, soyut bir gösterimdir. İlk aşamada aktifleşen gösterim okuyucuların dilsel ifadeye soyut bir anlamsal değer atamasını sağlamaktadır. Bu nedenle herhangi bir anlamın öncelikli olarak seçilmesine gerek duyulmamaktadır. İmgesel dilin anlamlandırılmasını inceleyen modeller incelendiğinde, Eksik Belirlenme Modeli'nin paralel işleme modelleri arasında yer aldığı görülmektedir.

2.2.1. Metonimilerin Anlamlandırılması

Metonimilerin anlamlandırılma süreçlerine ilişkin görüşler temel olarak iki başlık altında incelenebilir. Bunlardan ilki anlamın seçimi (sense selection) sürecidir. Buna göre metonimik anlam eksik belirlenmiş (underspecified) bir gösterim ile ya da birden fazla anlam gösterimi arasından belirginlik vb. ölçütler yardımıyla seçilir. Yeni bir anlam yaratımından söz edilemez. Bu nedenle bu yaklaşım metoniminin doğrudan işlemlenebildiğini de savunmaktadır. Anlam seçimi sırasında bilişsel yük oluşturacak bir durumla karşılaşılması beklenir (Frisson ve Pickering (1999), Frisson ve Pickering (2007), Egg (2010), Schumacher (2013), Frisson ve Pickering (2001)).

Diğer görüş ise anlam oluşturma (sense creation) sürecidir. Metonimik anlamın işleme sırasında oluşturulduğundan bahsetmektedir. Bu durum sırasında anlamlar arasında transfer olmaktadır ve bunun bilişsel açıdan yüke neden olduğu söylenebilmektedir. (Nunberg, 1995). Buna ek olarak bilişsel anlambilim bakış açısı ile çalışmayan kimi araştırmacılar mantıksal metonimleri (kitap okumak yerine kitaba başlamak) zorlama (coercion) kavramı çerçevesinde incelemektedir (Pustejovsky, 2011; Copestake ve Briscoe, 1995). Buna göre ‘Mary kitaba başladı.’ tümcesinde bir zorlama (coercion) gerçekleşmektedir. Tür uyumsuzluğu (type clash) olarak adlandırılan bu durum işleme üzerinde ek bilişsel çabaya neden olabilmektedir. Pustejovsky (2011), eylemin beklediği türde olmayan bir üyenin işlenmesi sırasında tür zorlaması (type coercion) gerçekleşerek türün değiştirildiğini belirtmektedir. Metonimide “Tolstoy okumak” öbeğinin “Tolstoy’un eserlerini okumak” olarak anlamlandırılması buna örnek olarak gösterilebilir. Eylemin [-canlı] üye beklentisi, [+canlı] üye tarafından karşılanmamaktadır ancak anlam sonradan buna uygun olarak ayarlanabilmektedir. Tür uyumsuzluğu gerçekleştiğinde anlamın ayarlanması için işlemede zorluk olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle anlamın sonradan oluşturulması metoniminin daha geç işlenmesine neden olmaktadır. Bu yaklaşımda dil dışı bağlam göz önüne

alınmamaktadır. Öte yandan edimbilimsel kuramlar dinleyicilerin sözceleeri anlamlandırırken anlamlandırmayı sağlayacak şekilde bir dizi bağlamsal varsayım seçtiğini belirtmektedir (Falkum, 2011).

2.3. Deneyisel Çalışmalar

Alanyazında metonimilerin işlemlenmesini konu edinen araştırmaların genel olarak üç konuda yoğunlaştığı söylenebilmektedir. Metonimilerin çokanlamlılık ve eşadlılık ile birlikte incelenmesi, metonimilerin imgesel anlam sürerliğinde metafor vb. diğler öğeler ile anlamlandırılması, mantıksal (logical) metonimilerin zorlama (coercion) çerçevesinde işlemlenmesi. Bunların dışında metonimilerin anlamlandırılmasında yaş (Humphrey, Kemper ve Radel, 2004), tümce yapısı ve öge dizilişı (Lowder ve Gordon, 2012, 2013), dillerarası ve kültürlerarası farklılık (Slabakova, Cabrelli Amaro ve Kang, 2013) gibi faktörleri inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır.

2.3.1. Ruhdibilimsel Çalışmalar

Frisson ve Pickering (1999), göz izleme yöntemi ile metonimik tümcelerin işlemlenme süreçlerini incelemiştir. Metonimik tümceler bilinirlik düzeylerine dikkat edilerek bilinirliği düşük ve bilinirliği yüksek olarak seçilmiştir. Bilinir KURUM İÇİN YER metonimilerinin sözlüksel anlamlı tümcelere benzer şekilde işlemlendiğı gözlemlenmiştir. OLAY İÇİN YER metonimilerinde de bilinirlik düzeyi düşük metonimik tümcelerin daha uzun sürede okunduğı gözlemlenmiştir. Frisson ve Pickering (1999) bu çalışmaları ile metonimi işlemlenmesinde dolaylı görüşü reddederek bilinir metonimilerin sözlüksel anlama benzer şekilde işlemlendiğini ve her iki anlama aynı anda eksik belirlenmiş bir gösterim ile erişildiğini savunmaktadır. Bilinirlik düzeyi düşük metonimler için ise erişim sırasında bağlam ihtiyacı olduğu belirtilmektedir.

Bilinir ve özgün (novel) anlamlı metonimleri inceledikleri başka bir çalışmada Frisson ve Pickering (2007), ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ (Dickens/Needham) metonimi

tümcelerini göz izleme yöntemi kullanarak incelemektedir. Bilinirliği yüksek metonimler için Dickens vb. adlar, bilinirliği düşük metonimler için Needham vb. özel adlar seçilmiştir. Bilinirliği yüksek metonimler yazar, bilim insanı, sanatçı, müzisyen vb. adlarından seçilmiştir. Buna göre sözlüksel anlamlı ve imgesel anlamlı tümce bağlamlarında bilinir metonimilerin daha kısa sürede işlenmektedir. Bu çalışma bilinirliğin işlemlemeyi etkileyen faktörlerden biri olduğuna kanıt sunmakla birlikte bilinirlik düzeyi yüksek bir metonimik adın, metonimik olmayan koşuldaki ad ile aynı sürede işlendiğini göstermektedir. Bununla birlikte bilinirlik düzeyi düşük metonimilerin ise tümce bağlamı ile desteklendiğinde işlemlemenin kolaylaştığı gösterilmektedir. Örneğin, “Needham tarafından yazılmış romanlar” bağlamı, “Needham okumak” tümcesi üzerinde ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ metonimik kuralının uygulanabilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle tümce bağlamından edinilen bilginin ilk çözümleme sırasında kullanıldığı düşünülmektedir.

Lowder ve Gordon (2012)’de İngilizcede hareket eylemi içeren ilgi tümceciklerindeki cansız ad öbekleri işlemleme zorluğu açısından göz izleme yöntemi kullanılarak incelenmektedir.

(4a) The sheriff that injured the cowboy persuaded the members of
TAN şerif TŪM yarala.GEÇ TAN kovboy ikna.et.GEÇ TAN üyeler İLG
the jury.
TAN jüri

‘Kovboyu yaralayan şerif jüri üyelerini ikna etti.’

(4b) The sheriff that the cowboy injured persuaded the members of the
TAN şerif TŪM TAN kovboy yarala.GEÇ ikna.et.GEÇ TAN üyeler İLG TAN
jury.
jüri

‘Kovboyun yaraladığı şerif jüri üyelerini ikna etti.’

(4c) The sheriff that the pistol injured persuaded the members of the jury.
TAN şerif TŪM TAN tabanca yarala.GEÇ ikna.et.GEÇ TAN üyeler İLG TAN jüri

‘Tabancanın yaraladığı şerif, jüri üyelerini ikna etti.’

İlk deneyde kullanılan koşullara yönelik tümceler (4)'te verilmektedir. Buna göre (4a)'da bir özne ilgi tümceciği tümcesi yer almaktadır. (4b) ve (4c)'de ise nesne ilgi tümceciği tümceleri yer almaktadır. (4c)'de EDİCİ İÇİN ARAÇ metonimisinin bulunduğu görülmektedir. Deneydeki tümcelerde cansız ad koşulunda metonimler bulunmaktadır, ancak araştırmacılar metonimi türlerini değişken olarak almamıştır. Hareket eylemleri ile cansız adın birlikte yer almasının işleme zorluğu yaratacağı tahmin edilmektedir. Buna göre, araştırmacılar, birinci deneyde nesne ilgi tümcecikleri için işleme zorluğunun daha çok olduğunu belirtmektedir. Buna ek olarak bulgular işleme zorluğunun yalnızca tümcecik içerisinde gerçekleştiğini ve tümcenin geri kalanına taşınmadığı göstermektedir. İkinci deneyde ise canlı ve cansız adlardan oluşan özne ilgi tümceciği tümceleri ile canlı ve cansız adlardan oluşan yalın tümcelerin işleme süreci incelenmiştir. Buna göre eylem ile cansız adın farklı öbeklerde olduğu durumda önceki işleme zorluğu görülmemektedir. Lowder ve Gordon (2012) bu nedenle tümce işlemlerinde sözcüklerin işleme derinliğinin tümce yapısı ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Lowder ve Gordon (2012)'nin çalışması metoniminin dolaylı olarak ve anlam oluşturma sürecinin gerçekleşmesiyle işlenmesi görüşünü desteklemektedir.

Başka bir çalışmada ise Lowder ve Gordon (2013), tümce yapısının işlemeye etkisini araştırmak amacıyla bilinirliği yüksek ve bilinirliği düşük KURUM İÇİN YER metonimilerini göz izleme yöntemi ile incelemektedir. Çalışmanın bulguları bilinir özellikteki bir metoniminin ana eylemin üyesi olduğunda daha zor, eklenti olduğunda ise daha kolay işlendiği belirtmektedir. Lowder ve Gordon (2013), tümce yapısının işleme sürecini farklılaştırabileceğini açıklamaktadır. Buna göre ana eylemin üyesi olan metonimler için doğrudan işleme gerçekleşmekteyken eklenti olan metonimler dolaylı işleme gerçekleşmektedir. Bott, Rees ve Frisson (2016) ise,

Lowder ve Gordon (2013)'te kullanılan sözcükleri kullanarak 32 katılımcıya hız-doğruluk ödünümü (speed-accuracy tradeoff) görevi uygulamıştır. Katılımcılardan uyarılara sınırlı sürede yanıt vermeleri istenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre tümce yapısı metonimi işlemlerini etkilememektedir. Bott, Rees ve Frisson (2016), işleme süreci etkilenmiş olsaydı metonimi tümcelerinin daha uzun sürede işleneceğini düşünmektedir. Öte yandan Bott, Rees ve Frisson (2016), tümce yapısının metoniminin mantıksal yorumlanma sürecini etkileyebileceğini belirtmektedir.

Bambini ve diğ. (2013), İtalyancada süreli duyarlılık yargılama (timed sensicality judgement) deneyi ile metafor ve metonimiyi incelemektedir. Metonimi uyarıları için günümüzde tanınan İtalyan özel adları içeren ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ metonimileri kullanılmıştır. Tepki süreleri incelediğinde metonimler sözlüksel anlamdan farklı işlenmemektedir. Bu durumda Bambini ve diğ. (2013)'ün doğrudan erişimi destekleyici kanıtlar sunmaktadır. Öte yandan başka bir çalışmada Bambini, Bott ve Schumacher (2021), İngilizcede çok yanıtlı hız-doğruluk ödünümü (multi response speed accuracy-trade-off) paradigması ile metaforik (dansçılar için 'kelebekler') ve metonimik tümceleri (Camilleri'nin eseri için 'Camillieri') sözlüksel anlamlı ve anlamsız (anomalous) tümcelere karşılaştırmaktadır. Metonimi tümcelerinin doğruluk değerleri sözlüksel anlamlı tümcelere göre daha düşük bulunmuştur. Metoniminin anlamlandırılması sırasında da gecikme ile karşılaşıldığı belirtilmektedir.

Gibbs (1990)'da ise katılımcılar kısa hikayeler okuduktan sonra son tümcede metafor, metonimi ya da sözlüksel anlam içeren anaförük gönderimsel tanımlar okumuş ve her paragrafın sonunda metinle ilişkili bir anlamlandırma sorusu yanıtlamışlardır. Metonimik gönderimler EDİCİ İÇİN ARAÇ metonimilerini içermektedir. Buna göre katılımcılar metaforik gönderimleri anlaşılması daha kolay bulmuştur. Gibbs (1990) bunun nedenini EDİCİ İÇİN ARAÇ metonimilerinde anlamın oluşturulması sırasında

katılımcıların kısa bir süreliğine öncelikle nesneyi sözlüksel anlamında yorumlaması olduğunu belirtmektedir.

Humphrey ve diğ. (2004) katılımcıların yaşının metonimik işlemlemeyi etkileyip etkilemediğini görmek için 21- 30 yaş aralığındaki genç yetişkin grubu ile 65 – 83 yaş aralığındaki ileri yaştaki yetişkin grubunu karşılaştırmaktadır. Katılımcılar sözlüksel anlamlı ve imgesel anlamlı bağlamlardan sonra gelen bilinir ve bilinirliği düşük metonimi tümcelerini okurken göz hareketleri kaydedilmiştir. Tüm sabitleme (fixation) sürelerine göre bilinirliği düşük metonimler daha uzun sürede işlenmektedir ancak bu durum bilinirliği yüksek metonimler için geçerli değildir. Tümce okuma süreleri karşılaştırıldığında ise ileri yaştaki yetişkinler genç yetişkin grubuna benzer sürede tümceleri okumaktadır. Bu nedenle yaşın metonimi işlemlenmesinde etkisi olmadığı öne sürülmektedir.

Süreç dışı (offline) bir çalışma ile metonimleri inceleyen Slabakova ve diğ. (2013), anlamlandırma görevi kullanarak Korece, İspanyolca ve İngilizcede özgün ve sistematik metonimlerin kabuledilebilirlik derecelerini incelemektedir. Çalışma dillerarası ve kültürlerarası farklılıkları betimlemesi açısından ilgi çekicidir. Sistematik metonimler için EDİCİ İÇİN ARAÇ, SAHİP OLUNAN İÇİN SAHİP OLAN ve ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ metonimleri seçilmiştir. Öncelikle katılımcılardan tümcelerin açılanmış şeklini seçmeleri istenmiştir. İkinci görevde ise bir bağlam tümcesi ile verilen metonimi tümcelerine 1-7 ölçeğinde kabul edilebilirlik değerlendirmesi yapmaları istenmiştir. Her üç dilde de sistematik ve özgün metonimler farklı şekilde değerlendirilmiştir. Dillerarası ise sistematik metonimler arasında farklılık olmamasına karşın özgün metonimler arasında farklılık olmaktadır. Korece konuşucuları EDİCİ İÇİN ARAÇ metonimlerini daha kabul edilebilir bulmaktadır. İspanyolca ve İngilizce konuşucularının ise ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ metonimlerini daha kabul edilebilir bulduğu görülmektedir.

Jager ve Cleland (2015), İngilizce sözcüksel karar verme deneyi (lexical decision task) ve anlamsal ulamlama görevi (semantic categorization task) ile metonimi ve metaforların anlamlandırılmasını incelemektedir. Metaforlar hayvan-insan eşlemesi ile seçilirken metonimiler hayvan-ürün eşlemesi şeklinde seçilmiştir. İlk deneyde metaforik anlam daha kısa sürede tanınmaktadır ancak Jager ve Cleland (2015) bu durumu metaforik anlamın avantajı değil, metonimik anlamın dezavantajı olarak yorumlamaktadır. Buna göre Jager ve Cleland (2015), kimi metonimilerin eşadlı sözcüklere yakın bir şekilde depolanabildiğini belirtmektedir. Öte yandan yazarlar seçilen metonimik uyaranlardaki hayvan-ürün eşlemelerinin geçmişteki hayvan ile ürettiği ürün arasındaki belirgin anlamı günümüzde taşıyor olabileceğini belirtmektedir. Bu durumda belirginliğin düşük olması işlemlemeyi zorlaştırmaktadır.

Metonimik anlamı eşadlılık ile karşılaştırarak inceleyen bazı çalışmalar bulunmaktadır. Frazier ve Rayner (1990), çokanlamlı ve eşadlı belirsiz (ambiguous) tümceleri göz izleme yöntemi kullanarak incelemektedir. Deneyde hedef sözcüklerden sonra tümcedeki belirsizliği ortadan kaldıran bir bağlam gelmektedir. Bulgulara göre eşadlı sözcüklerin olduğu tümcelerde sabitleme süresi çokanlamlı sözcüklere göre daha uzun sürmektedir. Frazier ve Rayner (1990), eşadlı sözcüklerin farklı anlamlarının birbirini dışladığını ve bu anlamların ayrı gösterimlere sahip olmaları nedeniyle okuyucunun işlemlemeye devam edebilmek için bir anlamı seçmesi gerektiğini belirtmektedir. Çokanlamlı sözcükler için ise anlamlar birbirini dışlayıcı olmadığı için zorunlu bir seçime gerek duyulmamaktadır ve bu türdeki sözcükler ortak bir çekirdek (core) gösterim taşımaktadır. Bu açıklama aynı zamanda Eksik Belirlenme Modeli ile tutarlı görünmektedir.

Bu konuyu ele alan başka bir çalışma olan Klepousniotou ve Baum (2007)'de, belirsiz sözcükler işitsel ve görsel sözcüksel yargı testi ile incelenmiştir. Çalışmada dengeli eşadlı, dengeli olmayan eşadlı ve metonimik çokanlamlı ve metaforik

çokanlamlı sözcükler kullanılmıştır. Buna göre çokanlamlı sözcükler belirsiz olmayan kontrol grubuna göre daha hızlı işlenmiştir. Ancak eşadlı sözcüklerde işleme avantajı görülmemiştir. Buna ek olarak metonimik ve metaforik sözcüklerde farklılık görülmüştür. Metonimik sözcükler metaforik sözcüklerden daha kısa sürede işlenmiştir. Çalışma, Frazier ve Rayner (1990)'a benzer şekilde anlamlar arası ilişkinin işlemlemeye sağladığı avantajı desteklemektedir. İşleme yükünün incelendiği Klepousniotou, Titone ve Romero (2008)'de de anlamları büyük oranda örtüşen çokanlamlı sözcüklerin (metonimiler) için işleme yükünün çekirdek gösterim sayesinde azalabileceği belirtilmektedir.

Son olarak alanyazı metonimilerin işlenme süreçlerini ilgilendiren başka bir konu mantıksal metonimilerin nasıl işlendiğidir. Diğer metonimiler kadar hızlı işlenmediği düşünülen bu tür metonimiler önceki bölümde yer alan zorlama (coercion) ile ilişkili olarak incelenmektedir.

Traxler, Pickering ve McElree (2002)'de katılımcılar *nota başlamak*, *notu okumak* ve *notu yazmak* şeklindeki ifadeleri okumuştur. *Nota başlamak* öbeğine benzer şekildeki ifadeleri içeren tümcelerin daha uzun sürede okunduğu görülmektedir. Traxler ve diğ. (2005a) ise benzer şekilde *kitaba başlamak* şeklindeki zorlama yapıları ile *kitabı okumaya başlamak* ifadelerini işleme yükü açısından göz izleme yöntemi ile araştırmaktadır. Olay anlamını oluşturmanın karmaşık olması nedeni ile *kitaba başlamak* metonimisinin daha uzun sürede işlenmesi beklenmiştir. Birinci deneyde örtük olan eylemi doğrudan açıklayan bir bağlam ve nötr bağlamda metonimiler test edilmiştir ve okuma süresi *kitaba başlamak* tümceleri için daha uzundur ve bağlam işleme yükünü kolaylaştırmamıştır. Çalışmaya göre örtük olan eylemi doğrudan açıklayan bir bağlam işlemlemeyi kolaylaştırmamaktadır, ancak aynı zorlama yapısının (*kitaba başlamak*) ya da olay yapısı açık olan yapının (*kitabı okumak*) bağlamda kullanılması ile işleme yükü azaltmakta ve neredeyse ortadan kalkmaktadır.

Zorlama yapılarının OLAY metonimilerine çok benzer olması konusunda ise Traxler ve diğ. (2005a) bu yapıların metonimilerden farklı olarak sözcüklerin sözlüksel gösterimlerinin (lexical representation) bir parçası olmadığını belirtmektedir. Traxler ve diğ. (2005a)'ya benzer olarak Frisson ve McElree (2008) de zorlama (coercion) yapılarını içeren tümcelerin farklı bir anlam bileşenine olay anlamını birleştirmesi sürecinin bilişsel yüke neden olduğunu belirtmektedir.

McElree, Frisson ve Pickering (2006), ÜRETİCİ İÇİN ÜRÜN metonimilerini içeren (... *Dickens okur*), mantıksal metonimi içeren (... *Dickens'a başladı*) ve kontrol olarak sözlüksel anlam içeren (... *Dickens'la tanıştı*) tümceleri göz izleme yöntemi kullanarak incelemektedir. ÜRETİCİ İÇİN ÜRÜN metonimleri için bilişsel yük sözlüksel anlamlı ifadelerden daha fazla değilken mantıksal metonimilerde fark çok daha fazladır. Bulgular bilinir metonimilerin doğrudan işlemlendiğini ancak mantıksal metonimler için daha karmaşık süreçlerin gerçekleştiğini göstermektedir.

2.3.2. Sinirdilbilimsel Çalışmalar

Deneysel sinirdilbilim çalışmaları, imgesel anlamın işlenmesi hakkındaki soruları araştırırken sıklıkla metafor ve deyimlerden faydalanmıştır. Ancak son 10 yılda gerçekleştirilen güncel çalışmalar metonimi işlenmesine de odaklanmaktadır. Çalışmalarda nörogörüntüleme tekniklerinden olan fMRI ve EEG yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir.

fMRI (İşlevsel Manyetik Rezonans Görüntüleme) kan akışının değiştiği bölgeler aracılığıyla beyin aktivitesinin ölçülmesidir. Beyinde aktivitenin arttığı bölgeye kan akışı da artmaktadır. fMRI yöntemi yüksek uzamsal çözünürlüğe sahiptir.

EEG (Elektroensefalografi) yönteminde ise kafa derisi üzerinden beyin dalgaları aktiviteleri elektrotlar yardımıyla ölçülmektedir. Olaya İlişkin Potansiyeller (OİP) ise bir uyaran sunumuna zamansal olarak kilitli kaydedilen EEG aktivitesinin aritmetik

ortalaması alınarak elde edilen bir tekniktir. EEG bulguları yüksek zamansal çözünürlüğe sahiptir ve işlemlenin en erken evrelerinde dahi aktiviteye ilişkin veri sunabilmektedir. Tümce işlemleri sırasında sıklıkla gözlemlenen ve araştırılan bazı OİP bileşenleri bulunmaktadır. OİP bileşenleri adlandırmaları polarite (N-negatif, P- pozitif) ve uyaran başlangıcından (onset) itibaren geçen süreyi (milisaniye) gösteren değeri içerir. Örneğin N400 bileşeni negatif polariteli, uyaran başlangıcından 400 ms sonra tepe yapan bir bileşendir.

İngesel dilin işlemlenmesinin araştırıldığı çalışmalarda N400 ve P600/Geç Pozitivite (Late Positivity) bileşenlerinin yer aldığı görülmektedir. N400 bileşeni anlamsal olarak beklenmedik uyarılarda ortaya çıkan bir bileşendir. İlk olarak Kutas ve Hillyard (1980) tarafından keşfedilmiştir. P600 ise pozitif polariteli, uyaran başlangıcından 600 ms sonra tepe yapan bir OİP bileşenidir. P600 bileşeni sözdizimsel açısından birleşme zorluğu (integration) ile ilişkilendirilmiş olsa da anlamsal uyarının birleştirilmesi sırasında da P600 ile karşılaşmaktadır (Seydozadi, Pishghadam ve Pishghadam, 2021).

Rapp, Erb, Grodd, Bartels ve Markert (2011), Almancada metonimileri fMRI yöntemi ile incelemiştir. Katılımcılar sunulan sözlüksel anlamlı (*Afrika kuraktır*), metonimik (*Afrika açtır*) ve anlamsız (*Afrika yünlüdür*) tümceleri sessiz şekilde okurken beyin aktiviteleri kaydedilmiştir. Katılımcılar sessiz okuma sonrasında tümcelerin anlamlı bir içeriğe sahip olup olmadığına tuşlara basarak karar vermişlerdir. Araştırmacılar metonimik tümceler için en çok aktivasyonun sol orta temporal girüste (left middle temporal gyrus) ortaya çıktığını belirtmektedir. Aktivasyonun sözlüksel anlamlı tümcelere göre en çok gözlemlendiği ikinci bölge ise her iki yarıkürenin inferior frontal girüsü olmaktadır. Araştırmacılar bu bölgenin aktivasyonunun metonimilerin işlemlenmesinde özel bir yeri olduğunu düşünmektedir. Dünya bilgisinin anlamlandırma ile birleştirilmesi ve imgesel anlamın tümce anlamı ile birleştirilmesi

sırasında artan bilişsel yükün bir göstergesi olabileceğini belirtmektedir. Davranışsal bulgular incelendiğinde ise Rapp ve diğ. (2011) sözlüksel anlamlı tümcelerinde %90 oranında anlamlı bulunduğu, metonimi tümcelerinde ise bu oranın %66'ya düştüğünü belirtmektedir. Bunun yanı sıra metonimik tümcelerinde tepki süresinin anlamlı bir fark olmasa da daha uzun olduğunu belirtmektedir.

Schumacher ve Weiland (2011), Almancada gönderimsel (referential) ve ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ metonimilerini bağlam ve uzlaşımsallık (conventionality) etkileri bakımından EEG ile üç deneyde incelemektedir. Araştırmacılara göre üç deneyde de gözlemlenen ve bağlam ya da uzlaşımsallık durumundan etkilenmeyen Geç Pozitivite etkisi söylem gösteriminin çevrim içi olarak oluşturulması sırasında ortaya çıkmaktadır. Buna göre Schumacher ve Weiland (2011) metonimi işlemlerinin eylem ve üyeler arasındaki uyumsuzluk nedeniyle söylem gösteriminin yeniden oluşturulmasının bilişsel yüke neden olduğu açıklamaları desteklemektedir.

Öte yandan başka bir çalışmada Almanca KAP İÇİN İÇERİK (content for container) ve İÇERİK İÇİN KAP (container for content) metonimilerini EEG ile inceleyen Schumacher (2013) İÇERİK İÇİN KAP tümcelerinde ('*Bebek şişeyi içti.*') Geç Pozitivite etkisi görüldüğünü ancak KAP İÇİN İÇERİK ('*Chris birayı masanın üzerine koydu.*') tümcelerinde görülmediğini belirtmektedir. Bu durum anlam değişimi yaşanırken gözlemlenen Geç Pozitivite etkisinin tüm metonimler için geçerli olmadığını göstermektedir. Schumacher (2013)'e göre kimi metonimler yeniden kavramlaştırmayı gerektirirken kimi metonimler sadece bir seçme işlemini gerektirmektedir.

Başka bir çalışmada ise Weiland, Bambini ve Schumacher (2014)'te İngilizcede ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ metonimileriyle ilişkili hedef sözcükleri hazırlayıcı olarak kullanılarak çapraz-modalite maskelenmiş hazırlama paradigması (cross-modal masked priming) ve EEG yöntemi ile incelenmiştir. Hazırlayıcı olmadığı durumlarda metonimi

tümcelerinde tek taraflı N400 görülürken hazırlayıcı olduğunda N400 etkisi tamamen kaybolmaktadır. Buna göre araştırmacılara göre bulgular dolaylı işlemlenin gerçekleştiği ancak kolaylaştırıcı etkilerinin görüldüğü söylenebilmektedir.

Piñango ve diğ. (2016) ise gönderimsel metonimiler ile uzlaşım sal örüntülere sahip ÜRÜN İÇİN ÜRETİCİ metonimilerini Kendi Hızında Okuma, EEG ve fMRI yöntemlerini kullanarak incelemiştir. Okuma süresi ölçümleri metonimiler bağlamla desteklendiğinde kritik sözcükte farklılık olmadığını göstermektedir. Kritik sözcük sonrasında ise gönderimsel metonimi için işleme yükünün ortaya çıktığı görülmektedir. EEG bulguları her iki metoniminin de öncelikle aynı şekilde işlemlendiğini (erken pozitivite ve N400), işlemlenin ileri aşamalarında gönderimsel metonimilerde Geç Pozitivite gözlemlendiğini belirtmektedir. Son olarak çalışmanın fMRI bulguları aktivitenin ventrolateral prefrontal korteks (vIPFC) ve dorsolateral prefrontal korteks (dIPFC) bölgelerinde olması ile benzer işleme süreçlerinin olduğunu ancak aktivasyon farklılığının bağlamsal farklılık nedeniyle oluşabileceğini belirtmektedir.

Weiland-Breckle ve Schumacher (2018), Almanca sıfat-ad çiftlerini yüklemcil konumda sıfat olacak şekilde sözlüksel anlam, metonimi ve metafor olarak üç kategoride EEG ile incelemektedir. Metaforik tümcelerde sözlüksel anlamlı kontrol tümcelerine göre daha belirgin N400 görülmüştür. Metonimik tümcelerde ise kontrol tümceleri ile metaforik tümceler arasında bir sonuç sergilemiştir. Buna göre Weiland- Breckle ve Schumacher (2018) metonimilerin tek bir kavramsal alan içerisinde anlam değişimi gerçekleştirmelerinden dolayı işleme yükünün metaforlar kadar olmadığını açıklamaktadır.

2.4. Metonimi İşlemlerinde İlgili Tümcceği ve Canlılık Etkisi

İlgili tümccekleri bir ad ve o adı sınırlayan tümccekten oluşun yapılarıdır (Keenan ve Comrie, 1977:63-64). Comrie (1989), ilgili tümcceklerinin kısıtlayıcı ve kısıtlayıcı olmayan şekilde sınıflandırmaktadır. (5a)'da bir örneği görülen sınırlayıcı ilgili tümcceği baş adın gönderimini sınırlamaktadır. (5b)'deki sınırlayıcı olmayan ilgili tümcceği ise tümccede ek bilgi olarak yer almaktadır ve tümcceden eksiltildiği durumda ana tümccedeki temel ve yeterli bilgi korunmaktadır.

(5a) The man [that I saw yesterday] left this morning.

(5b) The man, [who had arrived yesterday] , left this morning.

Comrie (1989:138)

(6), (7) ve (8)'de görüldüğü şekilde İngilizcede ilgili tümccekleriyle birlikte ilgili adıları da görülmektedir. Comrie (1998), Avrupa'da yaygın olarak konuşulan Rusça, Almanca, Fransızca vb. dillerde de ilgili adılı stratejisinin görüldüğünü belirtmektedir.

(6) This is the girl *whose* book I borrowed.

(7) The old man *who* lives next door has decorated the garden.

(8) I read all the books *that* I borrowed from the library.

Baş ada ve ana tümcceye göre ilgili tümccekleri çeşitli dillerde farklı konumlarda görülebilmektedir. İlgili tümccekleri İngilizce, Fransızca gibi dillerde adardıl (postnominal) konumda iken Türkçe, Korece gibi dillerde adöncül (prenominal) konumda görülmektedir (Andrews, 2007).

Türkçede ilgilendirilen adın nesne ya da özne olmasına göre iki tür ilgili tümcceği bulunmaktadır. İlgilendirilen adın özne olduğu durumda (9a)'da görülen özne ilgili

tümceciği (ÖİT), nesne olduğu durumda ise (9b)'de görülen nesne ilgi tümcecikleri (NİT) gerçekleşmektedir.

(9a) kadını seven adam ÖİT

(9b) adamın sevdiği kadın NİT

Türkçe ilgi tümceciklerindeki İngilizcedeki gibi ayrı bir sözcük olarak ilgi adlı görülmemektedir. Bu durum boşluk stratejisi olarak adlandırılmakta ve baş ada açık bir gönderimin olmaması olarak tanımlanmaktadır (Comrie, 1998). Buna ek olarak Türkçede yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere, özne ilgilendirildiğinde ilgi tümceciği eyleminde -(y)An eki, özne olmayan bir öge ilgilendirildiğinde ise -DİK eki yer aldığı görülmektedir (Kornfilt, 2000).

Tümce işleme alanyazınında ise ilgi tümcecikleri, işlemlemeyi etkileyen sözdizimsel, anlambilimsel ve söylemsel faktörler ile incelenmektedir. Anlambilimsel açıdan bakıldığında canlılık etkisinin bu faktörlerden biri olduğu görülmektedir (Mak, Vonk ve Schriefers, 2002; Traxler, Williams, Blozis ve Morris, 2005b; Lowder ve Gordon, 2014 vb.).

Canlılık etkisi, Canlılık Hiyerarşisi kavramı ile birlikte ele alınmaktadır. Canlılık Hiyerarşisi en genel haliyle (10)'daki şekildedir (Comrie, 1989, Yamamoto, 1999). Canlılık Hiyerarşisi bilişsel olarak dil konuşucularının canlı ve cansız varlıklar arasında yaptığı ayrımı göstermektedir. Buna göre insan, diğer canlı varlıklardan, canlı varlıklar ise cansız varlıklardan önce tercih edilmektedir. Canlılık Hiyerarşisi'ne göre canlılık derecelendirilebilmektedir ve bu nedenle her varlık insan bilişi için eşit derecede canlılık sergileyebilir.

(10) insan > canlı > cansız

İlgi tümceciklerinin işlemlenmesinde canlılık etkisini ele alan çalışmalara bir örnek olarak Mak ve diğ. (2002), Hollandacada göz izleme deneyi ile gerçekleştirdikleri çalışmada özne ve nesne ilgi tümceciklerini okuma süreleri bakımından karşılaştırmaktadır. Önceki alanyazın Hollandacada nesne ilgi tümceciklerinin daha uzun sürede işlemlendiğini göstermektedir. Mak ve diğ. (2002)'nin bulguları tümceciklerdeki nesne canlı olduğunda önceki bulguları tekrarlamaktadır. Tümceciklerdeki nesne cansız olduğunda ise özne ve nesne ilgi tümcecikleri arasında okuma süresi bakımından farklılık oluşmadığını belirtilmektedir. Bu durum öğelerin canlılık durumunun işlemlemeyi etkileyebildiğini göstermektedir.

İlgi tümceciği işlemlenmesi alanyazınında canlılık etkisi İngilizce (Traxler ve diğ., 2005b), Hollandaca (Mak ve diğ., 2002), Çince (Wu, Kaiser ve Andersen, 2012), Fransızca (Baudiffier, Caplan, Gaonac'h ve Chesnet, 2011) gibi çeşitli dillerde incelenmektedir. Ancak bu çalışmaların uyaranları kimi zaman metonimik adlar içeriyor olsa da canlılık etkisi nadiren bilişsel metonimi açısından ele alınmaktadır (bkz. Lowder ve Gordon, 2012). Metonimik işleme alanyazınında ise önceki bölümde incelendiği üzere canlılık etkisi genel olarak mantıksal metonimiler aracılığıyla incelenmektedir.

İlgi tümceciği yapılarına yeniden dönecek olursak bu tezde kullanılan Türkçe ilgi tümceciği yapılarını incelediğimizde Türkçede baş ad olan metoniminin nesne ilgi tümceciklerinde nesne ve eylemden önce, özne ilgi tümceciklerinde ise nesne ve eylemden sonra yer aldığı görülmektedir. Buna göre işleme açısından (11a)'da işlemci eyleme geldiğinde sadece baş ad işlemlenmiş olacaktır, (11b)'de ise metonimik ad öncesinde nesne ve eylem önceden işlemlenmiş durumdadır.

(11a) Filmde şerifi yaralayan *tabanca* mekandan çıktı.

(11b) Filmde *tabancanın* yaraladığı şerif mekandan çıktı.

Bu nedenle Türkçede ilgi tümcecikçi yapılarının metonimi işlenmesinde işleme sırasında metonimik ad dışındaki öğelerin rolünün incelenmesi açısından uygun bir araç olduğu düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Kendi-Hızında Okuma Yöntemi

Kendi-hızında okuma (self-paced reading), katılımcıların tümceleri sözcük ya da segmentlere ayrılmış şekilde okumalarını sağlayan ve okuma hızlarını bir butona basarak kendilerinin kontrol etmesiyle gerçekleşen bir okuma yöntemidir (Just, Carpenter ve Wooley, 1982). Okuma sürecinde butona her basıldığında geçen süre, tepki süresi olarak kaydedilmektedir. Buna göre katılımcıların okuma sürecindeki tepki sürelerinin okunan metnin parçalarının işleme süresini yansıttığı düşünülmektedir.

Kendi-hızında okuma deneylerinde tümceler *ilgi alanları* (areas of interest) olarak adlandırılan segmentlere ya da sözcüklere ayrılarak sunulur. Bu alanlar, işleme etkisinin görüleceği varsayılan *kritik alanlar* olarak belirlenir. İşleme zorluğunun kritik alandan sonraki segmente aktarılmasına *taşma etkisi* denir. Söz konusu etki, işleme zorluğunun kritik alandan sonraki segmente aktarılması durumunda ortaya çıkmaktadır. Kendi-hızında okuma deneylerinde katılımcıların uyarılara verdikleri tepki süreleri ilgi alanları aracılığıyla ölçülmektedir.

İngesel anlam işlenmesinde alanyazında kendi-hızında okuma deneylerine sıkça rastlanmaktadır. Kendi-hızında okuma deneyleri günümüzde internet tabanlı olarak da gerçekleştirilebilmektedir. Bu tezde PCIBex (Zehr ve Schwarz, 2018) yazılımı kullanılarak deneyler çevrim içi ve internet tabanlı olarak katılımcılara sunulmuştur.

Deneyler hazırlanırken izlenen aşamalar kısaca şu şekilde özetlenebilmektedir. Öncelikle kendi-hızında okuma deneyleri öncesinde uyarılar tümceleri için metonimik-sözlüksel anlamlı ad çiftleri belirlenmiştir. Uyarı çiftleri sözcük uzunluğu, sözcük sıklığı bakımından dengelenmiştir. Sonrasında, bahsedilen metonimik ve sözlüksel anlamlı adları içeren özne ve nesne ilgi tümcecikleri tümceleri oluşturulmuştur. Oluşturulan tümcelerin her biri 6 segment ve sözcükten oluşmaktadır,

tümü tümce ve anlam yapısı bakımından dengelidir. Sonraki adımda ise alanında uzman 4 dilbilimcinin görüşüne başvurularak nesne ve özne ilgi tümceciklerindeki yer alan metonimilerin metonimik olma durumları sorgulanmıştır. Uzman görüşü sorgulamasından sonra her iki deney için uyaran tümceleri ile eş yapı ve segment sayısında dolgu tümceleri oluşturulmuştur. Uyaran ve dolgu tümcelerinin hazırlanmasının ardından kritik alanların farklı segmentlerde bulunması nedeniyle özne ve nesne ilgi tümcecikleri için PCibex (Zehr ve Schwarz, 2018) yazılımı ile iki çevrim içi deney hazırlanmıştır. Bu tezdeki tüm deneyler Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu'nun onayı ile gerçekleştirilmiştir (Ek-6). İlerleyen bölümlerde uyaranların hazırlanması ve ön testlere ilişkin bilgiler, deneylere ait katılımcı, gereç ve prosedür bilgileri ile, elde edilen verilerin temizlenmesi ve analizine ilişkin bilgiler ayrıntılandırılarak aktarılmaktadır.

3.2. Uyaranların Hazırlanması

Deneylerde kullanılmak üzere 34 metonimik-sözlüksel sözcük çifti oluşturulmuştur. Uyaranlarda yer alan metonimiler EDİCİ İÇİN ARAÇ, KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN, İNSANLAR İÇİN YER ve İNSANLAR İÇİN KURUM kavramlaştırmalarıyla sınırlı tutulmuştur. Deney setinde yer alan uyaranlarda yer alan sözcükler adlardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda metonimik ilişkileri oluşturan 34 metonimik ad ve tümce bağlamı gözetilerek seçilen 34 sözlüksel anlamlı ad seçilmiştir.

Her iki deneyde de aynı metonimik-sözlüksel anlamlı sözcük çiftleri kullanılmış, yalnızca tümcelerde yer alan ilgi tümceciğinin türü değiştirilmiştir. Böylece, 34 nesne ilgi tümceciği ve 34 özne ilgi tümceciği içeren toplam 68 adet uyaran tümcesi oluşturulmuştur. Uyaran tümcelerinin yanı sıra kendi-hızında okuma deneylerinde kullanılmak üzere her deney için 34 adet dolgu tümcesi oluşturulmuştur. Dolgu tümceleri uyaran tümceleri ile aynı tümce yapısını taşımaktadır.

3.2.1. Ön Testler

Metonimik ve sözlüksel anlamlı adlar seçildikten sonra sözcük uzunluğu bağımlı örneklem t-testi (paired t-test) ile karşılaştırılmıştır. Bağımlı örneklem t-testi sonucu $p=0.19$ olup metonimik ve sözlüksel anlamlı adların uzunluğunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bunu yanı sıra metonimik adlar ve sözlüksel anlamlı adların TSCorpus (Sezer, 2017)'den alınan sıklık değerleri bağımlı örneklem t-testi ile karşılaştırılmıştır. Bağımlı örneklem t-test sonucu $p=0.45$ olarak bulunmuştur, bu nedenle sözcüklerin sıklıkları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmaktadır.

3.2.1.1. Metonimilere İlişkin Uzman Görüşü Sorgulaması

Kendi-hızında okuma deneylerinde yer alacak metonimiler için alanında uzman 4 dilbilimcinin görüşüne başvurulmuştur. Uzman dilbilimciler, seçilen uyarıların metonimik içeriğe sahip olup olmadığına ilişkin hazırlanan ankete katılmıştır.

Seçilen 34 metonimik ad, deneylerde kullanılması planlanan ilgi tümcecici yapılarında anket olarak hazırlanmıştır. Nesne ilgi tümcecici ve özne ilgi tümcecici yapılarında örnek 2 soru Tablo 4'te yer almaktadır. Metonimi içeren adlar örneklerdeki gibi altı çizili olarak sunulmuştur. Uzmanlardan altı çizili öğelerden metonimi içerdiğini düşündüklerini 'Evet', metonimi içermediğini düşündüklerini 'Hayır' olarak işaretlemeleri istenmiştir. Anket, bir anket hazırlama websitesi olan QuestionPro Survey websitesi kullanılarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anketin erişim adresi ilgili uzmanlara e-posta yoluyla gönderilmiştir. Anket formunun tamamı Ek 1'de bulunmaktadır.

Tablo 4. Metonimilere ilişkin uzman görüşü sorgulamasında yer alan örnek ilgi tümcecici yapıları

İlgi tümcecikleri	Evet	Hayır
<u>şirketin</u> çizdiği proje		
çırağı eğiten <u>dükkan</u>		

4 uzman dilbilimcinin görüşlerinden elde edilen verinin güvenilirliği Kuder Richardson 20 formülü ile hesaplanmıştır. Anketin iç güvenirliliği 0.90 olarak bulunmuştur (KR-20=0.90). Buna göre anketin güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Birinci Deney

Bu bölümde birinci deneydeki katılımcılar, gereç ve prosedüre ilişkin bilgiler verilecektir.

3.3.1. Katılımcılar

Deney deseninde katılımcıların yer alabileceği iki liste bulunmaktadır. Her iki listede de tüm uyaran grupları (34 adet), her uyaran grubundan bir koşul olacak şekilde, yer almaktadır. Buna göre katılımcı örneğin 1. uyaran tümcesi grubundan yalnızca sözlüksel anlamlı tümceyi okurken başka bir katılımcı aynı tümce grubundan yalnızca metonimik anlamlı tümceyi okumaktadır. 2. tümce grubunda ise ilk katılımcı metonimik anlamlı tümceyi okurken ikinci katılımcı sözlüksel anlamlı tümceyi okumaktadır. Deney süresince katılımcılar dengeli bir biçimde her tümce grubundan bir tümceyi okumuştur. Deney tümceleri yalnızca kritik ad yönünden farklılaştığı için katılımcılarda aynı tümcenin hazırlayıcı etki yaratmaması ve katılımcıların deneyin amacını fark etmelerinin önlenmesi açısından bu desen tercih edilmiştir.

Deneye 18-54 yaş aralığında 74 gönüllü katılmıştır. 36 kişi birinci grup, 38 kişi ikinci grupta yer almaktadır. Tüm oturumu tamamlamayan katılımcıların verisi kaydedilmemiştir. Şekil 2’de görüldüğü gibi Katılımcıların deney sırasında birbirine belirli uzaklıkta seçilen F, J ve boşluk tuşlarına basmaları istendiğinden kullandığı

klavye dizilimi F klavye olan 3 ve kabul edilebilirlik yargı görevine verdiği yanıtların doğruluk oranı %70'den düşük olan 36 katılımcının verisi analize dahil edilmemiştir.

Şekil 2. Deney kullanılan klavye tuşları (yıldız işareti ile gösterilmektedir)

é	<	>	£	3	#	\$	½		{	[	]	}	\		←
Tab	←	→	Q	W	E	R	T	Y	U	I	O	P	Ğ	Ü	;
aps Lock	↑	A	S	D	F	G	H	J	K	L	Ş	İ	←		
nift	↑	Z	X	C	V	B	N	M	Ö	Ç	:	↑			
trl															

Analize 21-46 yaş aralığındaki 35 katılımcının (25 kadın, 10 erkek; yaş ortalaması 26.97, SS = 5.47) verisi dahil edilmiştir. Dahil edilen katılımcıların demografik özellikleri Ek 4'te bulunmaktadır. Birinci grupta 14, ikinci grupta 21 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların 26'sının 2 dil, 5'inin 3 dil, 2'sinin 4 dil ve yine 2'sinin 5 dil bildiği görülmektedir. Katılımcıların tümü üniversite öğrencisi ya da mezunudur. Deney öncesinde katılımcılardan demografik soruların yer aldığı bir formu doldurmaları ve gönüllü olur formunu (Ek 7) onaylamaları istenmiştir. Katılımcıların ana dilleri Türkçe'dir ve okuma yazma güçlüğü bulunmamaktadır. Katılımcıların düzeltilmiş görme bozuklukları dışında, görme bozukluğu bulunmamaktadır.

3.3.2. Gereç

Kendi hızında okuma deneyinde uyaranlar 34 tümce grubundan oluşmaktadır. Sözlüksel anlamlı ad içeren nesne ilgi tümceciği tümcesi ve metonimik anlamlı ad içeren nesne ilgi tümceciği bulunmaktadır. Deney tümceleri 6 sözcükten oluşmaktadır ve bu sözcükler aynı zamanda segmentleri oluşturmaktadır. Uyaran tümceleri Ek 2'de bulunmaktadır, örnek uyaran tümceleri (12) ve (13)'teki gibidir.

(12) Yarışmada mühendisin tasarladığı uçak ödül kazandı.

(13) Yarışmada fabrikanın tasarladığı uçak ödül kazandı.

Uyaranların kendi-hızında okuma deneyi için segmentlere dağılımı Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5. Birinci deney uyaran tümcelerinin segmentleri

1. Segment	2. Segment	3. Segment	4. Segment	5. Segment	6. Segment
Yarışmada	<u>mühendisin</u>	tasarladığı	<i>uçak</i>	ödül	kazandı.
Yarışmada	<u>fabrikanın</u>	tasarladığı	<i>uçak</i>	ödül	kazandı.

(12)'de nesne ilgi tümceciğinin ilk ad öbeği sözlüksel anlamlıdır. (13)'te ise nesne ilgi tümcesinin ilk ad öbeği metonimik anlamlıdır. İmgesellik bakımından farklılaşan bu alanlar altı çizili şekilde gösterilmiştir. Bu alanda ortaya çıkacak işleme zorluğunun kalın şekilde işaretlenmiş ilgi tümceciği eyleminde (3.segment) gözlemleneceği varsayılmaktadır. Taşma etkisinin ise 4.segmentte gözlemleneceği düşünülmektedir.

Deneylerde 2 farklı tümce türü ile 68 deney tümcesi ve 34 dolgu tümcesi bulunmaktadır. Her katılımcı deney tümceleri için bir koşulu görmekte ve toplamda 34 deney tümcesi ve 34 dolgu tümcesi ile 68 tümce görmektedir. Dolgu tümceleri deney tümceleri gibi 6 sözcükten oluşmaktadır ve nesne ilgi tümceciği ya da özne ilgi tümceciği yapıları içermektedir. Dolgu tümcelerinin tümü dilbilgisi-dışı tümcelerdir.

3.3.3. Prosedür

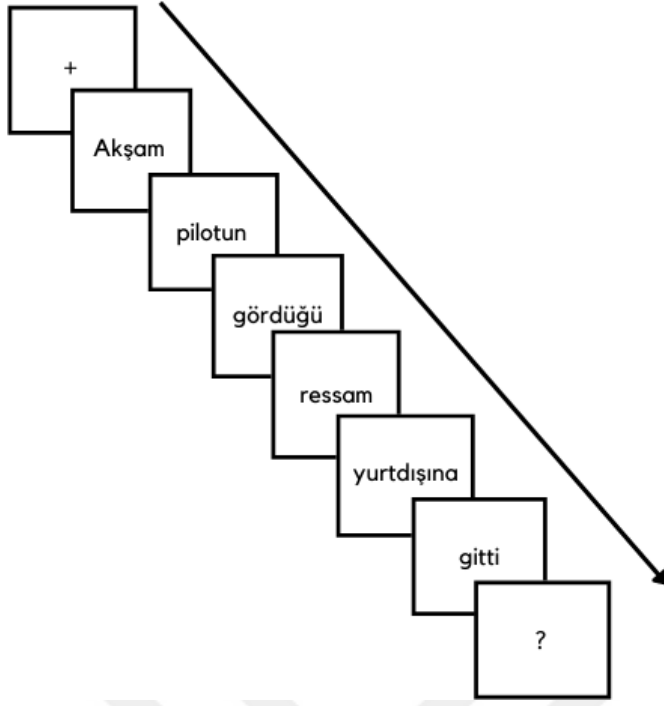
Deney çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir. Deney öncesinde katılımcılardan demografik sorular içeren bir form doldurmaları ve gönüllü olur formunu okuyup onaylamaları istenmiştir. Daha sonra katılımcılara deneyin nasıl gerçekleşeceğini

anlatan bir yönerge gösterilmiş ve katılımcıların üç tümceden oluşan eğitim oturumunu tamamlamaları istenmiştir.

Deney kendi hızında okuma biçiminde hazırlanmıştır. Çevrim içi deney için PCİbex yazılımı kullanılmıştır ve katılımcılar yazılım tarafından oluşturulan erişim adresine kendi bilgisayarlarından erişim sağlamıştır. Deney tek oturumdan oluşmaktadır ve toplam tümce sayısı 68’dir. Deneyde koşulların arka arkaya okunmayacağı bir sıralama gerçekleştirilmiştir.

Tümceler Şekil 3’te gösterilen merkezi birikimsiz sunum ile katılımcıların ekranına gelmektedir. Sözcükler, ekranın ortasına siyah Courier New yazıtipi ve 30 punto boyutundaki yazıbirimlerle sunulmuştur. Her tümceden önce 500 ms süresinde “+” işareti sabitleme amacıyla görünmektedir. Fiksasyondan sonra ekranda uyarıcı tümcesinin ilk sözcüğü belirlemektedir. Boşluk tuşuna basıldığında sözcük yerini bir sonraki sözcüğe bırakmaktadır. Katılımcılar bu şekilde boşluk tuşuna basarak tümceleri okumaktadır. Tümce bittiğinde ise soru işareti “?” ekrana gelmektedir ve katılımcıdan okuduğu tümce düzgün ise “J” tuşuna; bozuk ise “F” tuşuna basması beklenmektedir.

Şekil 3. Kendi-hızında okuma deneyi merkezi birikimsiz sunum

Katılımcılar deneyi ortalama 10 dakikada tamamlamıştır. Deney süresince katılımcıların sözcükleri okuma süreleri ile kabul edilebilirlik yargı görevi bölümünde verdikleri yanıtlar ve tepki süreleri kaydedilmiştir. Tüm oturumu tamamlamayan katılımcıların verileri kaydedilmemiştir.

3.4. İkinci Deney

Bu bölümde ikinci deneydeki katılımcılar, gereç ve prosedüre ilişkin bilgiler verilecektir.

3.4.1. Katılımcılar

Deney deseninde nesne ilgi tümceciği deneyindeki gibi iki liste bulunmaktadır ve her katılımcı bir listedeki uyaran tümceleri ile karşılaşmıştır. Deneye 18-52 yaş aralığında 86 gönüllü katılmıştır. 44 kişi birinci grup, 42 kişi ikinci grupta yer almaktadır. Tüm oturumu tamamlamayan katılımcıların verisi kaydedilmemiştir. Anadili Türkçe olmayan 1, kullandığı klavye dizilimi F klavye olan 6 ve kabul

edilebilirlik yargı görevine verdiği yanıtların doğruluk oranı %70'den düşük olan 32 katılımcının verisi analize dahil edilmemiştir.

Analize 18-50 yaş aralığındaki 47 katılımcının (33 kadın, 14 erkek; yaş ortalaması 24.48, SS = 6.83) verisi dahil edilmiştir. Analize dahil edilen katılımcıların demografik özellikleri Ek 5'te yer almaktadır. Birinci grupta 21, ikinci grupta 26 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların 11'inin tek dil, 23'ünün iki dil, 11'inin üç dil ve 2'sinin dört dil bildiği görülmektedir. Katılımcıların tümü üniversite öğrencisi ya da mezunudur. Deney öncesinde katılımcılardan demografik soruların yer aldığı bir formu doldurmaları ve gönüllü olur formunu onaylamaları istenmiştir. Katılımcıların anadilleri Türkçedir ve okuma yazma güçlüğü bulunmamaktadır. Katılımcıların düzeltilmiş görme bozuklukları dışında, görme bozukluğu bulunmamaktadır.

3.4.2. Gereç

Kendi hızında okuma deneyinde uyaranlar 34 tümce grubundan oluşmaktadır. Sözlüksel anlamlı ad içeren özne ilgi tümceciği tümcesi ve metonimik anlamlı ad içeren nesne ilgi tümceciği bulunmaktadır. Deney tümceleri 6 sözcükten oluşmaktadır. Deney tümcelerinin görünümü (14) ve (15)'teki gibidir.

(14) Yarışmada uçağı tasarlayan mühendis ödöl kazandı.

(15) Yarışmada uçağı tasarlayan fabrika ödöl kazandı.

Nesne ilgi tümceciklerinde olduğu gibi özne ilgi tümceciği uyaranları da yalnızca imgesellik değeri olan baş ad bakımından farklılık göstermektedir. Nesne ilgi tümceciklerinden farklı olarak, yapı gereği, özne ilgi tümceciklerinde kritik alan imgesellik değeri farklılaşan ad öbeğidir. Bu alan kalın ve altı çizili olarak gösterilmiştir. Taşma etkisinin gözlemlenmesi varsayılan alan ise sonraki ad öbeğidir. Örneklerde italik olarak gösterilmiştir. Uyaranların kendi-hızında okuma deneyi için segmentlere

dağılımı Tablo 6’da verilmektedir. Buna göre kritik alan 4. segmentte, taşma etkisi alanı ise 5. segmentte yer almaktadır. Uyarın tümceleri Ek 3’te bulunmaktadır.

Tablo 6. İkinci deney uyarın tümcelerinin segmentleri

1. Segment	2. Segment	3. Segment	4. Segment	5. Segment	6. Segment
Yarışmada	uçağı	tasarlayan	<u>mühendis</u>	ödü	kazandı.
Yarışmada	uçağı	tasarlayan	<u>fabrika</u>	ödü	kazandı.

Deneylerde 2 farklı tümce türü ile 68 deney tümcesi ve 34 dolgu tümcesi bulunmaktadır. Her katılımcı deney tümceleri için bir koşulu görmekte ve toplamda 34 deney tümcesi ve 34 dolgu tümcesi ile 68 tümce görmektedir. Dolgu tümceleri deney tümceleri gibi 6 sözcükten oluşmaktadır ve nesne ilgi tümceciğı ya da özne ilgi tümceciğı yapıları içermektedir. Dolgu tümcelerinin tümü dilbilgisi-dışı tümcelerdir.

3.4.3. Prosedür

Prosedür ilk deney ile tamamen aynı şekilde yürütölmüştür.

3.5. Verilerin Temizlenmesi ve Analizi

Kendi hızında okuma süreleri, yanıtlara ilişkin tepki süresi ve yanıtların doğruluk verileri üzerine istatistiksel bir analiz gerçekleştirilmiştir. Öncelikle deneyin yapıldığı PCİbex yazılımından veriler csv dosya biçiminde elde edilmiştir. Veriler RStudio (RStudio Team, 2020) kullanılarak R programlama dilinde (R Core Team, 2020) analiz edilmiştir.

İlk olarak *tidyverse* paketi (Wickham ve diğ., 2019) kullanılarak veriler temizlenmiştir ve demografik veriler, tepki süresi verileri ve doğruluk verileri sınıflandırılmıştır.

Betimsel istatistik tabloları için *plyr* paketindeki (Wickham, 2011) *ddply()* fonksiyonu ve kutu grafikleri için *ggplot2* paketindeki (Wickham, 2016) *ggplot()* fonksiyonu kullanılmıştır.

Kendi-hızında okuma sürelerine ilişkin istatistiksel analiz Doğrusal Karma Etkiler Modeli (Linear Mixed Effects Model) ile R dilinde *lme4* paketi (Bates, Mächler, Bolker ve Walker, 2015) kullanılarak yapılmıştır. P değerlerinin elde edilmesi için ise *lmerTest* paketi (Kuznetsova, Brockhoff ve Christensen, 2015) kullanılmıştır. Doğrusal Karma Etkiler Modeli istatistiği için faktörler karşısasal kodlama ile kodlanmıştır.

Doğruluk verileri ise yine Doğrusal Karma Etkiler Modeli (Linear Mixed Effects Model) ile analiz edilmiştir ve *lme4* paketindeki (Bates ve diğ., 2015) *glmer()* fonksiyonu kullanılmıştır.

Analizde sabit faktör anlam türü (metonimik-sözlüksel anlamlı) olarak belirlenmiştir. Seçkisiz faktörler katılımcı ve deney tümceleri olarak seçilmiştir. İstatistikte kullanılan modelin formülü şu biçimdedir:

$$\log(\text{Tepki Süresi}) \sim \text{Anlam Türü} + (1|\text{id}) + (1|\text{item})$$

Modelin uygunluğunun sağlanması için formülde logaritmik dönüşüm kullanılmıştır. Tepki süresi analizlerinde uç değerlerin veriden çıkarılması amacıyla çeyrekler açıklığı yöntemi (IQR method) kullanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Birinci Deneyin Bulguları

Bu bölümde birinci deney olarak gerçekleştirilen nesne ilgi tümceciklerinde metonimi işlenmesinin incelendiği deneyin bulguları sunulmaktadır.

Nesne ilgi tümceciği deneyinin sözlüksel anlam koşulu için “Yarışmada mühendisin tasarladığı uçak ödül kazandı.” şeklindeki tümceler, metonimik anlam koşulu için “Yarışmada fabrikanın tasarladığı uçak ödül kazandı.” şeklindeki tümceler kullanılmıştır. 3. sözcük ve segment kritik alanı, 4. sözcük ve segment taşıma etkisi alanını göstermektedir.

4.1.1. Kabul Edilebilirlik Yargı Görevi Bulguları

Bu alt bölümde nesne ilgi tümceciklerinde metonimi işlenmesi deneyinin kabul edilebilirlik yargı görevi bölümüne ilişkin betimsel istatistik ve Doğrusal Karma Modeller Etkisi istatistiği bulguları verilmektedir.

4.1.1.1. Betimsel İstatistik

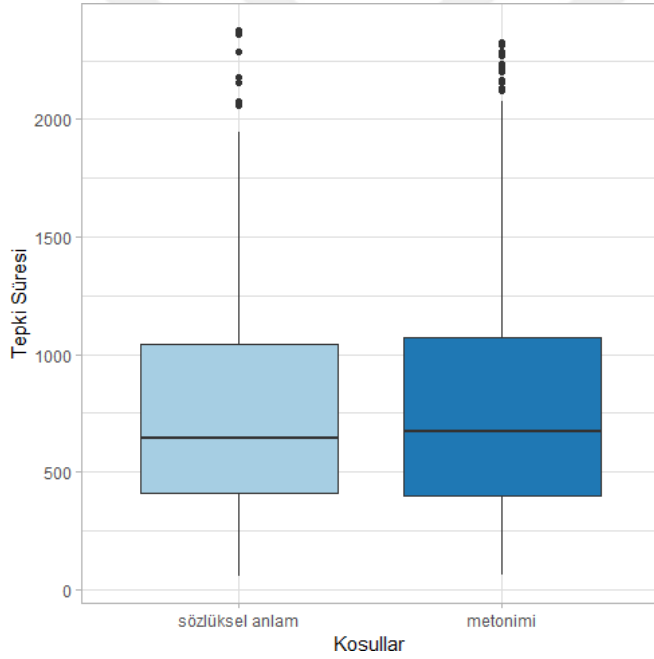
Nesne ilgi tümceciği deneyi için Tablo 7’de ve Şekil 4’te anlam türüne göre kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların tepki süresi bulguları görülmektedir. Katılımcıların kabul edilebilirlik yargı görevine verdiği yanıtların tepki sürelerinin ortalamaları incelendiğinde, sözlüksel anlam koşulu ile metonimik anlam koşulu arasında 24.26 ms fark görülmektedir. Buna göre katılımcılar sözlüksel anlamlı tümcelerin kabul edilebilirlik yargı görevi sorularına daha kısa sürede yanıt vermiştir. Betimsel istatistik bulgularına göre katılımcıların sözlüksel anlamlı tümceleri metonimik anlamlı tümcelere göre daha kısa sürede okuduğu görülmektedir.

Tablo 7. Nesne ilgi tümceciği tümceleri kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Tepki süresi (SH)
sözlüksel anlam	773.11(19.46)
metonimi	797.37(21.48)

Şekil 4'te nesne ilgi tümceciği deneyinde metonimik ve sözlüksel anlam tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi tepki süreleri kutu grafiğinde görülmektedir.

Şekil 4. Nesne ilgi tümceciği kabul edilebilirlik yargı görevi tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

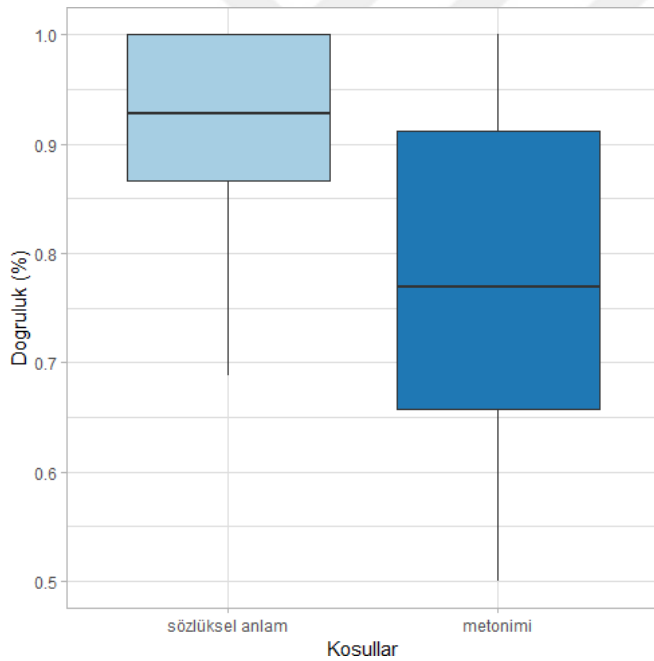
Tablo 8 ve Şekil 5'de anlam türlerine göre kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları sunulmaktadır. Buna göre sözlüksel anlamlı tümceler ile metonimik tümcelere verilen yanıtların doğruluk oranları arasında 0.12 fark gözlemlenmektedir ve doğruluk oranı sözlüksel anlamlı tümceler için daha yüksektir. Doğruluk oranı bulguları sözlüksel anlamlı tümcelerin metonimik anlamlı tümcelere göre daha kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Nesne ilgi tümceciği tümceleri kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları (%) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Doğruluk oranı (SH)
sözlüksel anlam	0.90 (0.01)
metonimi	0.78 (0.01)

Şekil 5'te nesne ilgi tümceciği deneyindeki metonimik ve sözlüksel anlamlı tümcelere verilen yanıtların doğruluk oranları kutu grafiğinde gösterilmektedir.

Şekil 5. Nesne ilgi tümceciği kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları (%) betimsel istatistik grafiği

4.1.1.2. Doğrusal Karma Modeller Etkisi İstatistiği

Tablo 9'da kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların tepki süresi için gerçekleştirilen Doğrusal Karma Modeller istatistiği bulguları katsayı (β), standart hata (SH), t ve p değerleri ile görülmektedir.

Tablo 9. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	t	p
(Kesişme)	6.497	0.052	124.071	<2e-16
Anlam Türü	-0.033	0.032	-1.012	0.312

Buna göre kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların tepki sürelerinde anlam türü bakımından anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p=0.312$). Doğrusal Karma Modeller Etkisi istatistiği bulguları, betimsel istatistik bulgularının aksine, kabul edilebilirlik yargı görevinde koşulların tepki süresi açısından farklılaşmadığını göstermektedir.

Kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk değeri için gerçekleştirilen Doğrusal Karma Modeller istatistiği bulgularının katsayı (β), standart hata (SH), z ve p değerleri Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk değerlerinin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	z	p
(Kesişme)	2.289	0.218	10.488	<2e-16
Anlam Türü	1.222	0.403	3.026	0.00247

Bulgulara göre metonimi ve sözlüksel anlam koşulları arasında doğruluk değerleri bakımından anlamlı fark görülmektedir ($p<0.01$). Doğruluk oranlarına ilişkin Doğrusal Karma Modeller istatistiği bulguları sözlüksel anlamlı tümcelerin daha kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

4.1.2. Kendi-Hızında Okuma Süresi Bulguları

Bu bölümde nesne ilgi tümceciği deneyinde kritik alan, taşıma etkisi alanı ve her iki alanın oluşturduğu alana ilişkin tepki sürelerine ait betimsel istatistik ve Doğrusal Karma Modeller istatistiği bulguları yer almaktadır.

4.1.2.1. Betimsel İstatistik

Kritik alana ilişkin bulgular

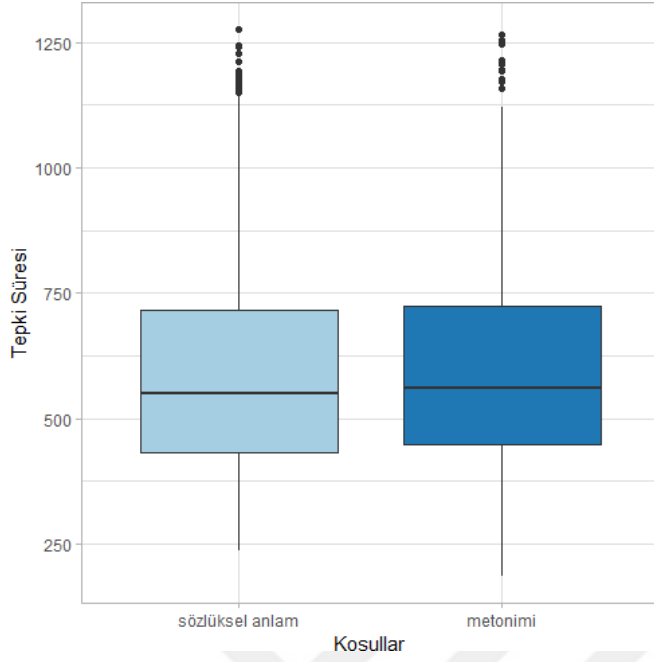
Kritik alan olarak belirlenen ilgi tümceciği eylemine ilişkin tepki süresi bulguları Tablo 11 ve Şekil 6’da görülmektedir. Buna göre, sözlüksel anlam ile metonimik anlamın tepki süreleri arasında 13.93 ms fark bulunmaktadır. Bulgular sözlüksel anlamlı tümcelerin daha kısa sürede işlemlendiğini göstermektedir.

Tablo 11. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan için tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Tepki süresi (SH)
sözlüksel anlam	595.55 (9.07)
metonimi	609.48 (9.56)

Şekil 6’da nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alanın tepki sürelerine bağlı betimsel istatistiğin kutu grafiği görülmektedir.

Şekil 6. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Taşma etkisi alanına ilişkin bulgular

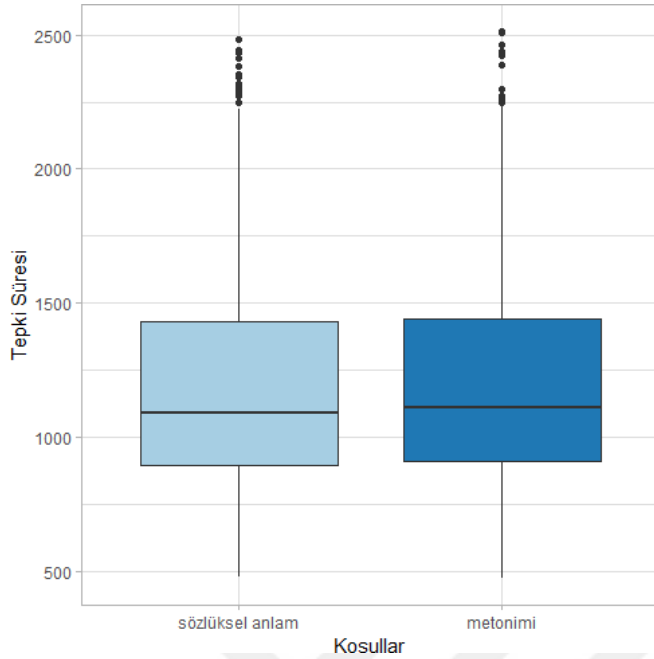
Tablo 12 ve Şekil 7’de taşma etkisi alanının tepki süresi bulguları sunulmaktadır. Sözlüksel anlamlı tümceler ile metonimik anlamlı tümceler tepki süreleri arasında 1 ms’den daha az fark bulunmaktadır. Buna göre bulgular incelendiğinde sözlüksel anlamın metonimi ile aynı sürede işlemlendiğini söylemek mümkündür.

Tablo 12. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı için tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Tepki süresi (SH)
sözlüksel anlam	575.14 (8.89)
metonimi	575.59 (8.84)

Şekil 7’de nesne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanının tepki sürelerine bağlı betimsel istatistiğin kutu grafiği görülmektedir.

Şekil 7. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Kritik alan ve taşma etkisi alanlarına ilişkin bulgular

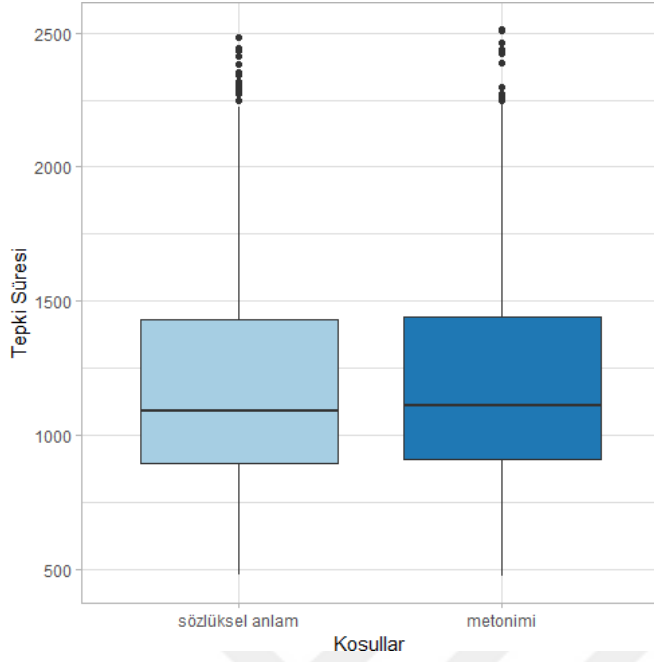
Tablo 13 ve Şekil 8’de kritik alan ve taşma etkisi alanına ilişkin tepki süresi bulguları tek bir alan olarak verilmektedir. Buna göre sözlüksel anlamın metonimik anlama göre 12.87 ms daha kısa işlemlendiği görülmektedir. Başka bir deyişle, kritik alan ve taşma etkisi alanına ilişkin betimsel istatistik bulguları, sözlüksel anlamın daha kısa sürede anlamlandırıldığını göstermektedir.

Tablo 13. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Anlam Türü	Tepki süresi (SH)
sözlüksel anlam	1195.87 (17.83)
metonimi	1208.74 (17.96)

Şekil 8’de nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanlarının tepki sürelerine bağlı betimsel istatistiğin kutu grafiği görülmektedir.

Şekil 8. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

4.1.2.2. Doğrusal Karma Modeller Etkisi İstatistiği

Kritik alana ilişkin bulgular

Tablo 14’te kritik alan için Doğrusal Karma Modeller İstatistiği bulguları katsayı (β), standart hata (SH), t ve p değerleri ile sunulmaktadır.

Tablo 14. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	t	p
(Kesişme)	6.359	0.043	146.378	<2e-16
Anlam Türü	-0.026	0.021	-1.227	0.224

Tablo 14’teki bulgulara göre nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alanda metonimik anlam ile sözlüksel anlam koşulları arasında anlamlı bir farklılık

gözlemlenmemektedir ($p=0.224$). Bulgulara göre, kritik alanda sözlüksel anlam ile metonimik anlamın anlamlandırılması arasında bir farklılıktan söz edilememektedir.

Taşma etkisi alanına ilişkin bulgular

Taşma etkisi alanı için gerçekleştirilen Doğrusal Karma Modeller İstatistiği bulguları Tablo 15’te katsayı (β), standart hata (SH), t ve p değerleri olarak görülmektedir.

Tablo 15. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	t	p
(Kesişme)	6.312	0.037	168.182	<2e-16
Anlam Türü	-0.011	0.018	-0.605	0.547

Buna göre nesne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanında metonimik anlam ile sözlüksel anlam koşulları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.547$). Taşma etkisi alanında da kritik alana benzer şekilde, anlam türleri arasında anlamlandırma açısından bir farklılık bulunmamaktadır.

Kritik alan ve taşma etkisi alanlarına ilişkin bulgular

Tablo 16’da kritik alan ve taşma etkisi alanı için Doğrusal Karma Modeller İstatistiği bulgularının katsayı (β), standart hata (SH), t ve p değerleri görülmektedir.

Tablo 16. Nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşıma etkisi ortak alanı tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	t	p
(Kesişme)	7.055	0.041	171.257	<2e-16
Anlam Türü	-0.022	0.019	-1.118	0.268

Bulgulara göre nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşıma etkisi ortak alanında metonimik anlam ile sözlüksel anlam koşulları arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir ($p=0.268$). Kritik alan ve taşıma etkisi alanlarının birlikte incelendiği bu alanda, tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller İstatistiği bulguları işlemlerde farklılık olmadığını göstermektedir.

4.2. İkinci Deneyin Bulguları

Bu bölümde özne ilgi tümceciklerinde metonimi işlemlenmesinin incelendiği ikinci deneyin bulguları yer almaktadır.

Özne ilgi tümceciği deneyinin sözlüksel anlam koşulu için “Yarışmada uçağı tasarlayan mühendis ödül kazandı.” şeklindeki tümceler, metonimik anlam koşulu için “Yarışmada uçağı tasarlayan fabrika ödül kazandı.” şeklindeki tümceler kullanılmıştır. 4. sözcük ve segment kritik alanı, 5. sözcük ve segment taşıma etkisi alanını göstermektedir.

4.2.1. Kabul Edilebilirlik Yargı Görevi Bulguları

Bu alt bölümde özne ilgi tümceciklerinde metonimi işlemlenmesi deneyinin kabul edilebilirlik yargı görevi bölümüne ilişkin betimsel istatistik ve Doğrusal Karma Modeller Etkisi istatistiği bulguları yer almaktadır.

4.2.1.1. Betimsel İstatistik

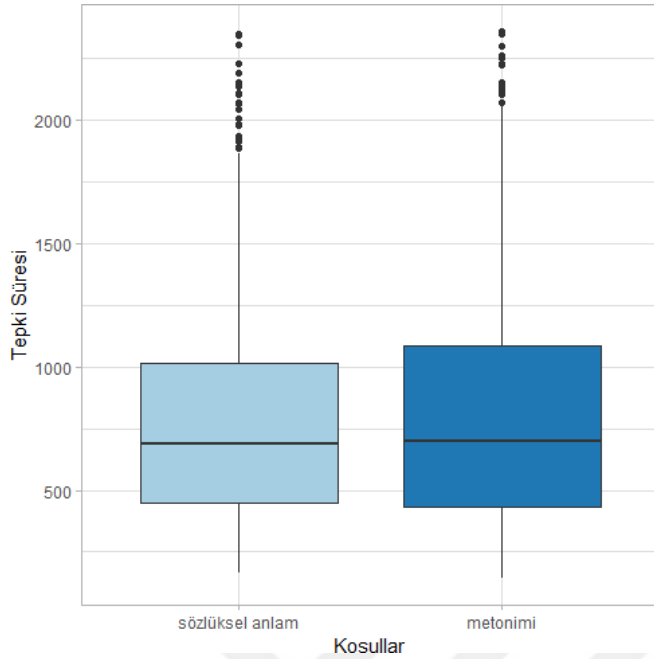
Tablo 17 ve Şekil 9’da özne ilgi tümceciği deneyi için anlam türüne göre kabul edilebilirlik yargı görevi sorusuna verilen yanıtların tepki süresi bulguları sunulmaktadır. Katılımcıların tepki sürelerinin ortalamaları sözlüksel anlam koşulu ile metonimik anlam koşulu arasında 24.62 ms fark olduğunu göstermektedir. Bulgular katılımcıların sözlüksel anlamlı tümcelerin kabul edilebilirlik yargı görevi sorularına daha kısa sürede yanıt verdiğini göstermektedir.

Tablo 17. Özne ilgi tümceciklerinde kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların Tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Tepki süresi (SH)
sözlüksel anlam	796.37 (16.36)
metonimi	820.99 (18.00)

Şekil 9’da özne ilgi tümceciği tümcelerinde kabul edilebilirlik yargı görevinin tepki sürelerine bağlı betimsel istatistiğin kutu grafiği görülmektedir.

Şekil 9. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kabul edilebilirlik yargı görevi tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

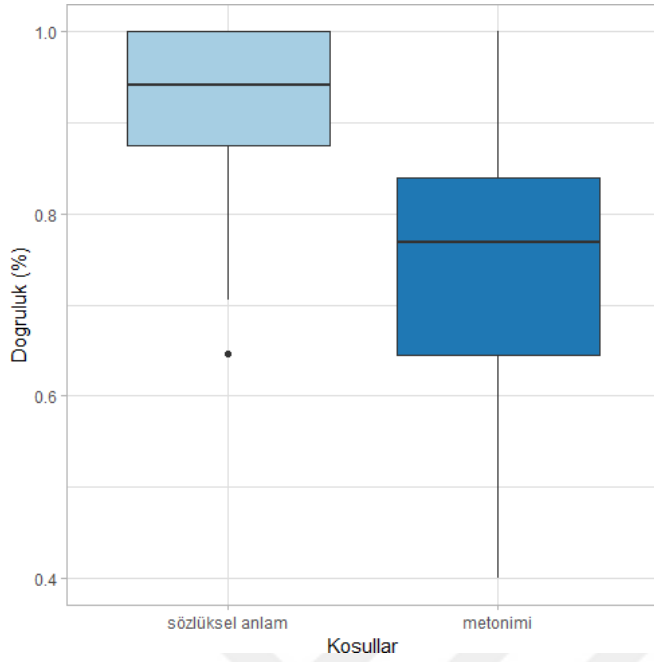
Doğruluk oranlarına bakıldığında ise (Tablo 18 ve Şekil 10) sözlüksel anlamlı tümceler ile metonimik tümcelere verilen yanıtların doğruluk oranları arasında 0.13 fark gözlemlenmektedir. Başka bir deyişle, katılımcılar sözlüksel anlamlı tümcelere daha fazla doğru yanıt vermiştir.

Tablo 18. Anlam türlerine göre kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları (%) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Doğruluk Oranı (SH)
sözlüksel anlam	0.91 (0.01)
metonimi	0.74 (0.01)

Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kabul edilebilirlik yargı görevinin tepki sürelerine bağlı betimsel istatistiğin kutu grafiği Şekil 10’da görülmektedir.

Şekil 10. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları (%) betimsel istatistik grafiği

4.2.1.2. Doğrusal Karma Modeller Etkisi İstatistiği

Tablo 19’da kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların tepki süresi için gerçekleştirilen Doğrusal Karma Modeller istatistiği bulguları katsayı (β), standart hata (SH), t ve p değerleri ile yer almaktadır.

Tablo 19. Özne ilgi tümceciği tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi sorularına verilen yanıtların Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	t	p
(Kesişme)	6.555	0.041	158.074	<2e-16
Anlam Türü	-0.024	0.028	-0.843	0.403

Bulgulara göre kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların tepki sürelerinde anlam türü bakımından anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p=0.403$).

Buna göre özne ilgi tümceciklerinde sözlüksel anlamlı ve metonimik anlamlı tümceleri tepki süresi açısından farklılaşmamaktadır.

Tablo 20’de kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk değeri için gerçekleştirilen Doğrusal Karma Modeller istatistiği bulgularının katsayı (β), standart hata (SH), z ve p değerleri sunulmaktadır.

Tablo 20. Özne ilgi tümceciği tümcelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi soruları doğruluk değerlerinin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	z	p
(Kesişme)	1.945	0.138	14.076	<2e-16
Anlam Türü	1.433	0.267	5.362	8.24e-08

Tablo 20 incelendiğinde metonimi ve sözlüksel anlam koşulları arasında doğruluk değerleri bakımından anlamlı fark görülmektedir ($p < 0.01$). Bulgular sözlüksel anlamlı tümcelerin anlamlı derecede daha kabul edilebilir bulunduğunu göstermektedir.

4.2.2. Kendi-Hızında Okuma Süresi Bulguları

Bu bölümde özne ilgi tümceciği deneyinde kritik alan, taşma etkisi alanı ve her iki alanın oluşturduğu alana ilişkin tepki sürelerine ait betimsel istatistik ve Doğrusal Karma Modeller istatistiği bulguları sunulmaktadır.

4.2.2.1. Betimsel İstatistik

Kritik alana ilişkin bulgular

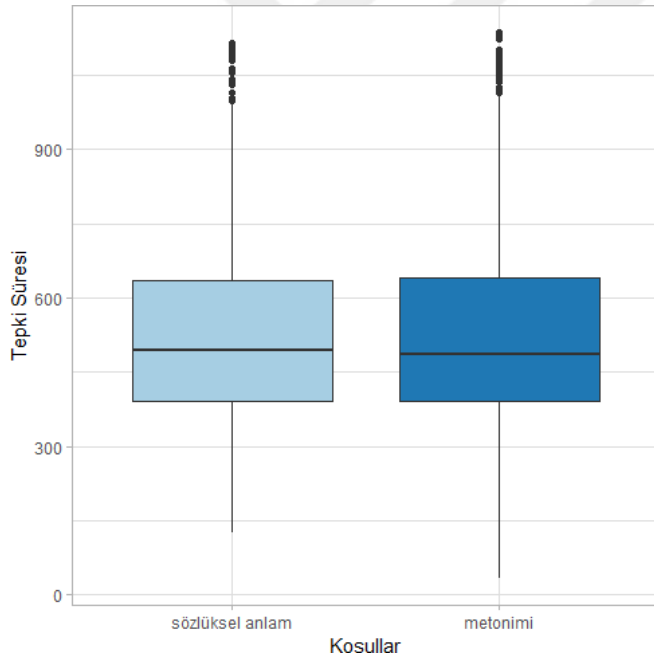
Tablo 21 ve Şekil 11’de kritik alan olan 4. segmentin tepki süresi bulguları sunulmaktadır. Buna göre sözlüksel anlam ile metonimi koşullarının tepki süreleri arasında 5 ms farklılık bulunmaktadır. Bulgular metonimik anlamın daha kısa sürede anlamlandırıldığını göstermektedir.

Tablo 21. Özne ilgi tümceciklerinde kritik alan tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Tepki süresi (SH)
sözlüksel anlam	537.67 (7.40)
metonimi	532.67 (7.56)

Özne ilgi tümceciklerindeki kritik alan tepki sürelerine bağlı betimsel istatistiğin kutu grafiği Şekil 11’de yer almaktadır.

Şekil 11. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Taşma etkisi alanına ilişkin bulgular

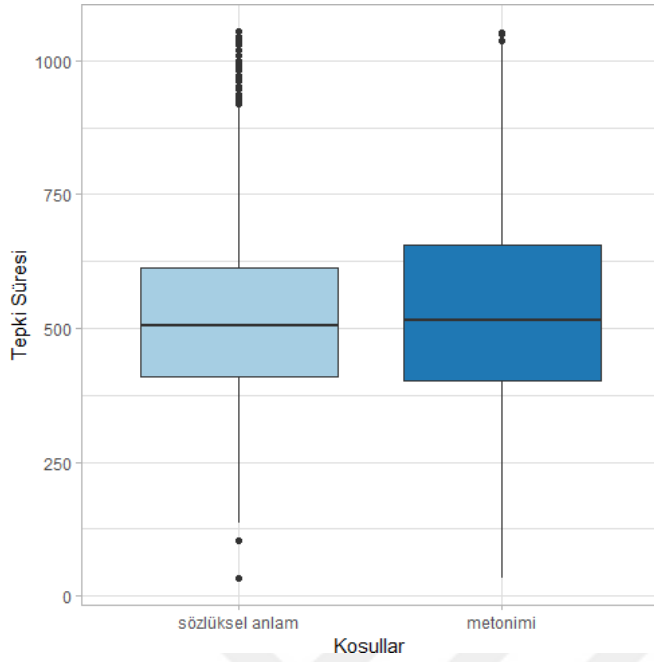
Taşma etkisi alanı olan 5. segmente ilişkin tepki süresi bulguları Tablo 22 ve Şekil 12’de görülmektedir. Bulgular sözlüksel anlam ile metonimik anlamın tepki süreleri arasında 12 ms fark olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, bulgulara göre bu alanda sözlüksel anlam daha kısa sürede anlamlandırılmaktadır.

Tablo 22. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı için tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Tepki süresi (SH)
sözlüksel anlam	528.83 (6.24)
metonimi	540.84 (6.87)

Şekil 12’de özne ilgi tümceciklerinde taşma etkisi alanı için tepki sürelerine bağlı betimsel istatistiğin kutu grafiği görülmektedir.

Şekil 12. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı için tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

Kritik alan ve taşma etkisi alanlarına ilişkin bulgular

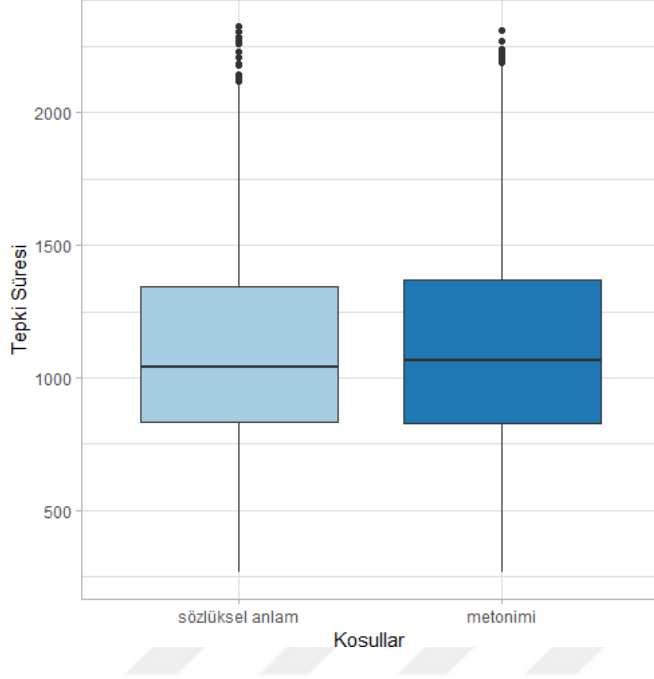
4. ve 5. segmentler olan kritik alan ve taşma etkisi alanının ortak tepki süresi bulguları Tablo 23 ve Şekil 13'te yer almaktadır. Buna göre, sözlüksel anlam ile metonimik anlamın tepki süreleri arasında 3.8 ms fark bulunmaktadır. Kritik alan ve taşma etkisi alanının bulgularına göre sözlüksel anlamın daha kısa sürede işlemlendiği görülmektedir.

Tablo 23. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için ortak tepki süreleri (ms) ve standart hatalar (parantez içinde)

Anlam Türü	Tepki süresi (SH)
sözlüksel anlam	1126.47 (14.10)
metonimi	1130.27 (14.71)

Deney tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için ortak tepki sürelerine bağlı betimsel istatistiğin kutu grafiği Şekil 13'te yer almaktadır.

Şekil 13. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı için ortak tepki sürelerine (ms) bağlı betimsel istatistik grafiği

4.2.2.2. Doğrusal Karma Modeller Etkisi İstatistiği

Kritik alana ilişkin bulgular

Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan tepki sürelerine ilişkin doğrusal karma modeller etkisi bulguları Tablo 24'te görülmektedir. Buna göre nesne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan için metonimik anlam ile sözlüksel anlam koşulları arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir ($p=0.177$). Bulgular, kritik alanın anlamlandırılmasının sözlüksel anlam ve metonimik anlam koşullarına göre farklılaşmadığını göstermektedir.

Tablo 24. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	t	p
(Kesişme)	6.221	0.040	153.306	<2e-16
Anlam Türü	0.022	0.016	1.368	0.177

Taşma etkisi alanına ilişkin bulgular

Tablo 25'te taşma etkisi alanı olan 5. segment için Doğrusal Karma Modeller İstatistiği bulguları katsayı (β), standart hata (SH), t ve p değerleri ile sunulmaktadır.

Tablo 25. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanı tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	t	p
(Kesişme)	6.229	0.037	167.903	<2e-16
Anlam Türü	-0.015	0.014	-1.036	0.3

Buna göre özne ilgi tümceciği tümcelerinde taşma etkisi alanında metonimik anlam ile sözlüksel anlam koşulları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.3$). Kritik alana benzer şekilde taşma etkisi alanında da sözlüksel anlam ve metonimik anlam koşulları arasında anlamlandırma açısından farklılaşma görülmemektedir.

Kritik alan ve taşma etkisi alanlarına ilişkin bulgular

Kritik alan ve taşma etkisi alanı (4. ve 5. segment) için gerçekleştirilen Doğrusal Karma Modeller İstatistiği bulguları Tablo 26'da katsayı (β), standart hata (SH), t ve p değerleri olarak görülmektedir.

Tablo 26. Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanı ortak tepki sürelerine ilişkin Doğrusal Karma Modeller bulguları

Parametreler	β	SH	t	p
(Kesişme)	6.958e+00	3.998e-02	174.019	<2e-16
Anlam Türü	5.860e-03	1.335e-02	0.439	0.661

Bulgulara göre özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan ve taşma etkisi alanında metonimik anlam ile sözlüksel anlam koşulları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p= 0.661$). Son olarak özne ilgi tümceciği deneyinde kritik alan ve taşma etkisi alanları sözlüksel anlam ve metonimik anlam koşullarında tepki süresi bakımından anlamlı bir farklılaşma gözlemlenmemektedir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu tez çalışması metonimik anlamlı ve sözlüksel anlamlı dil öğelerini işleme süreleri ve kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk oranları bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkçede metonimik anlamın işlenmesi tümce bağlamı içerisinde özne ilgi tümceciği ve nesne ilgi tümceciği koşullarında incelenmiştir. İki internet tabanlı kendi-hızında okuma deneyinde katılımcıların tepki süreleri ve tümcelere ilişkin kabul edilebilirlik yargıları kaydedilmiştir. Deneylerin ardından, kritik alanların tepki süreleri ve kabul edilebilirlik yargı görevi verileri analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda tezin araştırma sorularına yönelik yanıtlarımız aşağıda sunulmaktadır:

1. Metonimik anlamlı dil öğelerinin işlenmesi ile sözlüksel anlamlı dil öğelerinin işlenmesi arasında tepki süreleri açısından farklılık bulunmakta mıdır?

Betimsel bulgulara göre sözlüksel anlamlı dil öğeleri için tepki süresi daha kısadır ancak metonimik anlamlı dil öğelerinin işlenmesi ile sözlüksel anlamlı dil öğelerinin işlenmesi arasında tepki süreleri bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

a. Nesne ilgi tümceciği (nesne ve eylemden önce işlemlendiği durum) içinde sunulan metonimik öğeler ile sözlüksel anlamlı öğelerin işlenmesi arasında tepki süreleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Metoniminin nesne ve eylemden önce işlemlendiği durum için okuma süreleri istatistiksel olarak anlamlılık göstermemektedir. Kritik alan olarak belirlenen 3.segmentin tepki süreleri, sözlüksel anlamın 14 ms daha kısa sürede işlemlendiğini göstermektedir ancak Doğrusal Karma Modeller İstatistiği incelendiğinde bu bulgunun

anlamli farklılık oluşturduğunu söylemek mümkün değildir. Taşma etkisinin incelendiği sonraki segment olan 4. segmentte ise sözlüksel anlam ile metonimi aynı sürede işlenmektedir. İki segmente birlikte bakıldığında sözlüksel anlamın 13 ms daha kısa sürede işlendiği, ancak bu bulgunun da istatistiksel olarak anlamli olmadığı görülmüştür. Bulgular ışığında metoniminin nesne ve eylemden önce işlendiği durumda sözlüksel anlam ve metonimik anlam işlememesi arasında fark olmadığı söylenebilmektedir.

Kabul edilebilirlik yargı görevinin tepki sürelerine göre katılımcıların verdiği yanıtların tepki süreleri arasında da anlamli farklılık bulunmamaktadır.

b. Özne ilgi tümceciği (nesne ve eylemden sonra işlendiği durum) içinde sunulan metonimik öğeler ile sözlüksel anlamli öğelerin işlenmesi arasında tepki süreleri açısından anlamli bir farklılık var mıdır?

Özne ilgi tümceciği tümcelerinde kritik alan olan 4. segmentte sözlüksel anlam metonimik anlama göre 5 ms, 5. segmentte ise 12 ms daha kısa sürede işlenmektedir ancak okuma süreleri arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlılık göstermemektedir. Her iki segment birlikte incelediğinde de gözlemlenen 4 ms fark istatistiksel açıdan anlamli bir farklılık olarak değerlendirilmemektedir. Bu nedenle özne ilgi tümceciği koşulunda metonimik anlam ile sözlüksel anlam arasında işleme farkı olmadığı görülmektedir.

Kabul edilebilirlik yargı görevinin tepki süresi incelendiğinde katılımcıların verdiği yanıtların tepki süreleri arasında da anlamli farklılık bulunmamaktadır.

2. Metonimik dil öğeleri ile sözlüksel anlamli dil öğeleri kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk oranları arasında farklılık bulunmakta mıdır?

Kabul edilebilirlik yargı görevi yanıtlarının doğruluk oranları incelendiğinde katılımcıların sözlüksel anlamı daha kabul edilebilir bulduğu tespit edilmiştir. İstatistiksel açıdan da kabul edilebilirlik yargı görevinin yanıtlarının doğruluk oranı her iki deneyde de anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.01$).

a. Nesne ilgi tümceciği içinde sunulan metonimik öğeler ile sözlüksel anlamlı öğelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk oranları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Nesne ilgi tümceciği deneyinin kabul edilebilirlik yargı görevi yanıtlarının doğruluk oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ve nesne ilgi tümceciği tümcelerinde sözlüksel anlamlı tümceler katılımcılar tarafından daha kabul edilebilir olarak karşılanmaktadır.

b. Özne ilgi tümceciği içinde sunulan metonimik öğeler ile sözlüksel anlamlı öğelerinin kabul edilebilirlik yargı görevi doğruluk oranları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Özne ilgi tümceciği içinde sunulan öğeler için kabul edilebilirlik yargı görevine verilen yanıtların doğruluk oranları arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Buna göre katılımcılar sözlüksel anlamlı tümceleri metonimik anlamlı tümcelere göre daha kabul edilebilir bulmaktadır.

Bu tez çalışmasındaki bulguların genel olarak alanyazındaki metonimik anlamın seçimini temel alan bilişsel anlambilimsel varsayımları büyük oranda desteklediği söylenebilir (Frisson ve Pickering, 1999; Frisson ve Pickering, 2007; Egg, 2010; Schumacher, 2013; Frisson ve Pickering, 2001). Elde edilen bulgulara göre tepki süreleri bakımından metonimik anlamın işlenmesi ile sözlüksel anlamın işlenmesi arasında okuma süreleri açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Betimsel istatistik bulguları, okuma sürelerinin sözlüksel anlam için daha kısa olduğunu göstermektedir ancak bu bulgu istatistiksel olarak anlamlı değildir. Benzer şekilde kabul edilebilirlik yargı görevi sorularına verilen yanıtların tepki sürelerinde metonimik anlam

için gecikme gözlemlenmektedir, fakat bu bulgular da istatistiksel anlamlılık göstermemektedir.

Elde edilen bulgular ışığında, sözlüksel anlam öncelikli olarak işlemlenseydi tepki sürelerindeki farkın daha fazla olması beklenirdi. Bulgular metoniminin eksik belirlenmiş bir anlam gösterimi ile işlemlendiği Eksik Belirlenme Modelini (Frisson ve Pickering, 1999, 2007) desteklemektedir.

Kabul edilebilirlik yargı görevi sorusuna verilen yanıtların doğruluk oranlarındaki farklılığın işleme gücü nedeniyle görüldüğü düşünülmektedir. Çünkü bu durumda katılımcıların yanıtlarının tepki sürelerinin metonimi için anlamlı derecede daha kısa (metonimik tümcelerin anlamsız bulunması nedeniyle) ya da daha uzun (metonimik anlamın tümce anlamıyla bütünleştirme süreci nedeniyle) olması beklenirdi. İşleme zorluğundan bağımsız olarak katılımcıların sözlüksel anlamlı tümcelere göre metonimik tümceleri bilinir (familiar) bulmamış olabileceği düşünülmektedir. Giora (1997, 1999, 2002)'nin öne sürdüğü Derecelendirilmiş Belirginlik Varsayımı'na göre düşük bilinirlik düzeyine sahip dilsel öğeler konuşucular için daha az belirgindir. Bu durum konuşucuların kabul edilebilirlik yargılarını etkileyebilmektedir.

Gelecek çalışmalarda incelenebilecek bir durum ise metonimi türlerinin değişken olarak alınarak deneyin ve kabul edilebilirlik yargı görevinin gerçekleştirilmesidir. Bu tezde uyarıların seçimi sırasında genel tabloyu görme amacıyla metonimi türleri değişken olarak alınmamıştır. Metonimik uyarıların büyük bir kısmı İNSANLAR İÇİN YER ve İNSANLAR İÇİN KURUM gibi Türkçede yüksek oranda bilinir ve üretici olduğu düşünülen metonimilerden oluşmaktadır. Metonimilerin kalan bölümünü EDİCİ İÇİN ARAÇ ve KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN metonimleri oluşturmaktadır. Alanyazında Gibbs (1990) ve Schumacher (2013), metonimi türlerinin işleme

farklılıklarına neden olabileceğini bildirmektedir. Bu nedenle gelecek çalışmalarda metonimi türlerinin değişken olarak incelenmesiyle yeni bulgular elde edilebileceği düşünülmektedir.

Buna ek olarak gelecek çalışmalarda göz izleme yöntemi gibi hassasiyeti yüksek yöntemlerin kullanılması ve karmaşık tümcelerin yanı sıra yalın tümcelerdeki metonimilerin de incelenmesi ile, hem bilişsel anlambilim alanyazınında hem de Türkçede, metonimilerin işlemlenmesi konusunun daha iyi aydınlatılacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1982) *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, 3. cilt, 193-194. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Andrews, A. (2007). Relative clauses. In T. Shopen (Ed.), *Language Typology and Syntactic Description* (pp. 206-236). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511619434.004
- Bambini, V., Bott, L., & Schumacher, P. B. (2021). It is not always a matter of time: Addressing the costs of metaphor and metonymy through a speed-accuracy trade-off study. *Canadian Journal of Experimental Psychology/Revue Canadienne de Psychologie Expérimentale*, 75(2), 189–196. <https://doi.org/10.1037/cep0000256>
- Bambini, V., Ghio, M., Moro, A., & Schumacher, P. B. (2013). Differentiating among pragmatic uses of words through timed sensicality judgments. *Frontiers in Psychology*, 4. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00938>
- Barcelona, A. (2011). Reviewing the properties and prototype structure of metonymy. In R. Benczes, A. Barcelona, & F. J. Ruiz de Mendoza Ibáñez (Eds.), *Defining Metonymy in Cognitive Linguistics*. John Benjamins Publishing Company.
- Bates D, Mächler M, Bolker B, Walker S (2015). “Fitting Linear Mixed-Effects Models Using lme4.” *Journal of Statistical Software*, 67(1), 1–48. doi: 10.18637/jss.v067.i01.
- Baudiffier, V., Caplan, D., Gaonac'h, D., & Chesnet, D. (2011). The effect of noun animacy on the processing of unambiguous sentences: Evidence from French relative clauses. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 64(10), 1896-1905.

- Bott, L., Rees, A., & Frisson, S. (2016). The time course of familiar metonymy. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 42(7), 1160–1170. <https://doi.org/10.1037/xlm0000218>
- Clark, H. H., & Lucy, P. (1975). Understanding what is meant from what is said: A study in conversationally conveyed requests. *Journal of verbal learning and verbal behavior*, 14(1), 56-72.
- Comrie, B. (1989). *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*. University of Chicago press.
- Comrie, B. (1998). Rethinking the typology of relative clauses. *Language Design: journal of theoretical and experimental linguistics*, 1, 059-85.
- Copestake, A., & Briscoe, T. (1995). Semi-productive polysemy and sense extension. *Journal of semantics*, 12(1), 15-67.
- Dirven, R. (2002). Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualisation. *Metaphor and metonymy in comparison and contrast*, 112.
- Egg, M. (2010). Semantic underspecification. *Language and Linguistics Compass*, 4(3), 166-181.
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Falkum, I. L. (2011). A pragmatic account of “logical metonymy” Ingrid L. Falkum 1A pragmatic account of “logical metonymy” Ingrid L. Falkum. *When Arguments Don't Fit with Verbs: Interdisciplinary Approaches to Metonymy and Coercion Proceedings of Metonymy 2011*. Metonymy 2011, Universität Stuttgart.
- Frazier, L., & Rayner, K. (1990). Taking on semantic commitments: Processing multiple meanings vs. multiple senses. *Journal of Memory and Language*, 29(2), 181–200. [https://doi.org/10.1016/0749-596x\(90\)90071-7](https://doi.org/10.1016/0749-596x(90)90071-7)

- Frisson, S., & McElree, B. (2008). Complement coercion is not modulated by competition: Evidence from eye movements. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 34(1), 1–11. <https://doi.org/10.1037/0278-7393.34.1.1>
- Frisson, S., & Pickering, M. J. (1999). The processing of metonymy: Evidence from eye movements. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 25(6), 1366–1383. <https://doi.org/10.1037/0278-7393.25.6.1366>
- Frisson, S., & Pickering, M. J. (2001). Obtaining a Figurative Interpretation of a Word: Support for Underspecification. *Metaphor and Symbol*, 16(3), 149–171. https://doi.org/10.1207/s15327868ms1603&4_3
- Frisson, S., & Pickering, M. J. (2007). The processing of familiar and novel senses of a word: Why reading Dickens is easy but reading Needham can be hard. *Language and Cognitive Processes*, 22(4), 595–613. <https://doi.org/10.1080/01690960601017013>
- Gibbs Jr, R. W., & Colston, H. L. (2012). *Interpreting figurative meaning*. Cambridge University Press.
- Gibbs, R. W. (1980). Spilling the beans on understanding and memory for idioms in conversation. *Memory & cognition*, 8(2), 149-156.
- Gibbs, R. W. (1990). Comprehending figurative referential descriptions. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 16(1), 56–66. <https://doi.org/10.1037/0278-7393.16.1.56>
- Gibbs, R. W., Jr. (1994). Figurative thought and figurative language. In M. A. Gernsbacher (Ed.), *Handbook of psycholinguistics* (pp. 411–446). New York: Academic.

- Giora, R. (1997). Understanding figurative and literal language: The graded salience hypothesis. *Cognitive Linguistics*, 8(3), 183-206.
<https://doi.org/10.1515/cogl.1997.8.3.183>.
- Giora, R. (1999). On the priority of salient meanings: Studies of literal and figurative language. *Journal of pragmatics*, 31(7), 919-929.
- Giora, R. (2002). Literal vs. figurative language: Different or equal? *Journal of Pragmatics*, 34(4), 487–506. [https://doi.org/10.1016/s0378-2166\(01\)00045-5](https://doi.org/10.1016/s0378-2166(01)00045-5)
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In *Speech acts* (pp. 41-58). Brill.
- Holyoak, K. J., & Stamenković, D. (2018). Metaphor comprehension: A critical review of theories and evidence. *Psychological Bulletin*, 144(6), 641–671.
<https://doi.org/10.1037/bul0000145>
- Humphrey, H. E., Kemper, S., & Radel, J. D. (2004). The Time Course of Metonymic Language Text Processing by Older and Younger Adults. *Experimental Aging Research*, 30(1), 75–94. <https://doi.org/10.1080/03610730490251496>
- Jager, B., & Cleland, A. A. (2015). Connecting the research fields of lexical ambiguity and figures of speech. *The Mental Lexicon*, 10(1), 133–151.
<https://doi.org/10.1075/ml.10.1.05jag>
- Just, M. A., Carpenter, P. A., & Woolley, J. D. (1982). Paradigms and processes in reading comprehension. *Journal of Experimental Psychology: General*, 111(2), 228–238.
<https://doi.org/10.1037/0096-3445.111.2.228>
- Keenan, E. L., & Comrie, B. (1977). Noun phrase accessibility and universal grammar. *Linguistic inquiry*, 8(1), 63-99.
- Klepousniotou, E., & Baum, S. R. (2007). Disambiguating the ambiguity advantage effect in word recognition: An advantage for polysemous but not homonymous words. *Journal of Neurolinguistics*, 20(1), 1–24.
<https://doi.org/10.1016/j.jneuroling.2006.02.001>

- Klepousniotou, E., Titone, D., & Romero, C. (2008). Making sense of word senses: The comprehension of polysemy depends on sense overlap. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 34(6), 1534–1543. <https://doi.org/10.1037/a0013012>
- Kornfilt, J. (2000). Some syntactic and morphological properties of relative clauses in Turkish. *The syntax of relative clauses*, 121-159.
- Kövecses, Z., & Radden, G. (1998). Metonymy: Developing a cognitive linguistic view. *Cognitive Linguistics*, 9(1), 37–78. <https://doi.org/10.1515/cogl.1998.9.1.37>
- Kutas, M., and Hillyard, S. A. (1980). Reading senseless sentences: brain potentials reflect semantic incongruity. *Science* 207, 203–205. doi: 10.1126/science.7350657
- Kuznetsova A, Brockhoff PB, Christensen RHB (2017). “lmerTest Package: Tests in Linear Mixed Effects Models.” *Journal of Statistical Software*, 82(13), 1–26. doi: 10.18637/jss.v082.i13.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things what categories reveal about the mind*. Chicago The Univ. Of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University Of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Langacker, R. W. (1993). Reference-point constructions. *Cognitive Linguistics* 4(1). 1–38.
- Littlemore, J. (2015). “What those boys need is a good handbagging.” What is metonymy?. In *Metonymy: Hidden Shortcuts in Language, Thought and Communication* (pp. 4--15). Cambridge University Press.
- Lowder, M. W., & Gordon, P. C. (2012). The pistol that injured the cowboy: Difficulty with inanimate subject–verb integration is reduced by structural separation.

- Journal of Memory and Language*, 66(4), 819–832.
<https://doi.org/10.1016/j.jml.2012.03.006>
- Lowder, M. W., & Gordon, P. C. (2013). It's hard to offend the college: Effects of sentence structure on figurative-language processing. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 39(4), 993–1011.
<https://doi.org/10.1037/a0031671>
- Lowder, M. W., & Gordon, P. C. (2014). Effects of animacy and noun-phrase relatedness on the processing of complex sentences. *Memory & Cognition*, 42(5), 794–805.
<https://doi.org/10.3758/s13421-013-0393-7>
- Mak, W. M., Vonk, W., & Schriefers, H. (2002). The influence of animacy on relative clause processing. *Journal of memory and language*, 47(1), 50-68.
- McElree, B., & Nordle, J. (1999). Literal and figurative interpretations are computed in equal time. *Psychonomic bulletin & review*, 6(3), 486–494.
<https://doi.org/10.3758/bf03210839>
- McElree, B., Frisson, S., & Pickering, M. J. (2006). Deferred Interpretations: Why Starting Dickens is Taxing but Reading Dickens Isn't. *Cognitive Science*, 30(1), 181–192. https://doi.org/10.1207/s15516709cog0000_49
- Nunberg, G. (1995). Transfers of meaning. *Journal of semantics*, 12(2), 109-132.
- Ortony, A., Schallert, D. L., Reynolds, R. E., & Antos, S. J. (1978). Interpreting metaphors and idioms: Some effects of context on comprehension. *Journal of verbal learning and verbal behavior*, 17(4), 465-477.
- Piñango, M. M., Zhang, M., Foster- Hanson, E., Negishi, M., Lacadie, C., & Constable, R. T. (2016). Metonymy as Referential Dependency: Psycholinguistic and Neurolinguistic Arguments for a Unified Linguistic Treatment. *Cognitive Science*, 41(S2), 351–378. <https://doi.org/10.1111/cogs.12341>

- Pustejovsky, J. (2011). Coercion in a general theory of argument selection. *Linguistics*, 49(6). doi:10.1515/ling.2011.039
- R Core Team (2020). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL <https://www.R-project.org/>
- Radden, G. (2002). How metonymic are metaphors? In R. Dirven & R. Porings (Eds.), *Metaphor and metonymy in comparison and contrast* (pp. 407–434). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Rapp, A. M., Erb, M., Grodd, W., Bartels, M., & Markert, K. (2011). Neural correlates of metonymy resolution. *Brain and Language*, 119(3), 196–205. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2011.07.004>
- RStudio Team (2020). RStudio: Integrated Development for R. RStudio, Inc., Boston, MA URL <http://www.rstudio.com/>
- Schumacher, P. B. (2013). When combinatorial processing results in reconceptualization: toward a new approach of compositionality. *Frontiers in Psychology*, 4. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00677>
- Schumacher, P. B., & Weiland, H. (2011). Reading Brecht and talking to the espresso: Electrophysiological investigations of conventional and novel metonymy. In *Proceedings of the Metonymy 2011 workshop* (pp. 23-28).
- Syednozadi, Z., Pishghadam, R., & Pishghadam, M. (2021). Functional Role of the N400 and the P600 in Language-related ERP Studies with Respect to Semantic Processing: An Overview. *Archives of Neuropsychiatry*. <https://doi.org/10.29399/npa.27422>
- Sezer, T. (2017). TS Corpus Project: An online Turkish Dictionary and TS DIY Corpus. *European Journal of Language and Literature*, 9(1), 18. <https://doi.org/10.26417/ejls.v9i1.p18-24>

- Siyanova-Chanturia, A., & Martinez, R. (2015). The idiom principle revisited. *Applied Linguistics*, 36(5), 549-569.
- Slabakova, R., Cabrelli Amaro, J., & Kang, S. K. (2013). Regular and Novel Metonymy in Native Korean, Spanish, and English: Experimental Evidence for Various Acceptability. *Metaphor and Symbol*, 28(4), 275–293. <https://doi.org/10.1080/10926488.2013.826556>
- Swinney, D. A., & Cutler, A. (1979). The access and processing of idiomatic expressions. *Journal of verbal learning and verbal behavior*, 18(5), 523-534.
- Traxler, M. J., McElree, B., Williams, R. S., & Pickering, M. J. (2005a). Context effects in coercion: Evidence from eye movements☆. *Journal of Memory and Language*, 53(1), 1–25. <https://doi.org/10.1016/j.jml.2005.02.002>
- Traxler, M. J., Pickering, M. J., & McElree, B. (2002). Coercion in sentence processing: evidence from eye-movements and self-paced reading. *Journal of Memory and Language*, 47(4), 530–547. [https://doi.org/10.1016/s0749-596x\(02\)00021-9](https://doi.org/10.1016/s0749-596x(02)00021-9)
- Traxler, M. J., Williams, R. S., Blozis, S. A., & Morris, R. K. (2005b). Working memory, animacy, and verb class in the processing of relative clauses☆. *Journal of Memory and Language*, 53(2), 204–224. <https://doi.org/10.1016/j.jml.2005.02.010>
- Weiland, H., Bambini, V., & Schumacher, P. B. (2014). The role of literal meaning in figurative language comprehension: evidence from masked priming ERP. *Frontiers in Human Neuroscience*, 8. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00583>
- Weiland-Breckle, H., & Schumacher, P. B. (2018). A direct comparison of metonymic and metaphoric relations in adjective–noun pairs. *Acta Linguistica Academica*, 65(2-3), 443–472. <https://doi.org/10.1556/2062.2018.65.2-3.8>
- Wickham H (2011). “The Split-Apply-Combine Strategy for Data Analysis.” *Journal of Statistical Software*, 40(1), 1–29. <https://www.jstatsoft.org/v40/i01/>.

- Wickham H (2016). *ggplot2: Elegant Graphics for Data Analysis*. Springer-Verlag New York. ISBN 978-3-319-24277-4, <https://ggplot2.tidyverse.org>.
- Wickham H, Averick M, Bryan J, Chang W, McGowan LD, François R, Grolemund G, Hayes A, Henry L, Hester J, Kuhn M, Pedersen TL, Miller E, Bache SM, Müller K, Ooms J, Robinson D, Seidel DP, Spinu V, Takahashi K, Vaughan D, Wilke C, Woo K, Yutani H (2019). “Welcome to the tidyverse.” *Journal of Open Source Software*, 4(43), 1686. doi: 10.21105/joss.0168
- Wu, F., Kaiser, E., & Andersen, E. (2012). Animacy effects in Chinese relative clause processing. *Language and Cognitive Processes*, 27(10), 1489-1524.
- Yamamoto, M. (1999). *Animacy and reference: A cognitive approach to corpus linguistics* (Vol. 46). John Benjamins Publishing.
- Zehr, J., & Schwarz, F. (2018). PennController for Internet Based Experiments (IBEX). <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/MD832>

ÖZET

Metonimi, insanın günlük yaşantısında sıkça ve çabasızcı kullandığı dilsel öğelerden biridir. Metonimilerin anlamlandırılma ve işleme süreçleri Bilişsel Dilbilim çerçevesinde birçok araştırmacı tarafından incelenmektedir. Bu tez Türkçede metonimik öğelerin işlenmesini nesne ilgi tümceciğı (nesne ve eylemden önce sunulduğu durum) ve özne ilgi tümceciğı (nesne ve eylemden sonra sunulduğu durum) yapılarında incelemektedir. Çalışmaya anadili Türkçe olan 18-50 yaş aralığındaki toplam 82 kişi katılmıştır. Katılımcıların kendi-hızında okuma deneyleri aracılığıyla tepki süreleri ve kabul edilebilirlik yargı görevine verdikleri yanıtlar kaydedilmiştir. Sonrasında elde edilen veriler Doğrusal Karma Etkiler Modelleri (Linear Mixed Effects) ile analiz edilip anlamın türü ve diğer öğelerin işlemeleme etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda metonimik anlam ile sözlüksel anlam arasında işlemeleme süresinin farklılaşmadığı görülmüştür. Kabul edilebilirlik yargı görevi bulguları ise katılımcıların metonimik tümceleri daha az kabul edilebilir bulduğunu göstermiştir. Elde edilen bulgular daha önce gerçekleştirilen araştırmalar ışığında tartışılmış ve gelecek çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Tümce işlemeleme, metonimi, imgesel anlam, anlamlandırma

ABSTRACT

Metonymy is a cognitive phenomenon that people utilise naturally and effortlessly in their daily lives. The comprehension and processing of metonymic processes have been studied by many researchers in the Cognitive Linguistics framework. This thesis examines the processing of metonymic noun phrases in Turkish by using the object relative clause (in which metonymic noun phrase precedes object and verb) and the subject relative clause (in which object and verb precede metonymic noun phrase) structures in two SPR experiments. 82 native Turkish speakers between the ages of 18 and 50; were included in the experiments. The quantitative data of speakers' mean response times revealed that in terms of processing, the literal and metonymic meaning were relatively similar. On the other hand, the acceptability rates of the metonymic sentences remained significantly lower than the literal sentences. The findings were discussed in the light of previous research and recommendations for future studies were proposed.

Keywords: Sentence processing, metonymy, figurative meaning, comprehension

TÜRKÇE-İNGİLİZCE DİZİN

Derecelendirilmiş Belirginlik Varsayımı	Graded Saliency Hypothesis
Doğrudan Erişim Modeli	Direct Access View
Doğruluk	Accuracy
Doğrusal Karma Etkiler Modelleri	Linear Mixed Effect Models
Eksik Belirlenme Modeli	Underspecification Model
İdealleştirilmiş Bilişsel Model	Idealized Cognitive Model
İmgesel Anlam	Figurative Meaning
Kabul Edilebilirlik Yargı Görevi	Acceptability Judgment Task
Metonimi	Metonymy
Nesne İlgili Tümceciği	Object Relative Clause
Özne İlgili Tümceciği	Subject Relative Clause
Sözlüksel Anlam	Literal Meaning
Tepki Süresi	Reaction Time
Üç Aşamalı Model	Three-Stage Model

EKLER

EK-1. Metonimilere ilişkin uzman görüşü değerlendirmesi anket formu

Aşağıda anket formunda yer alan yönerge ve anket soruları yer almaktadır.

“Sayın hocam,

Ankara Üniversitesi Dilbilim bölümünde yürütmekte olduğumuz yüksek lisans tez çalışması için uzman görüşünüze gereksinim duymaktayız.

Tez çalışmamızda metonimi içeren dil öğelerinin anlamlandırılma sürecini kendi hızında okuma deneyi ile incelemek üzere bir deney seti oluşturduk.

Aşağıda yer alan anketimizde deney setini oluşturan ve araştırmanın uygulama bölümünde uyarın olarak kullanılacak tümceler içerisindeki metonimilere ilişkin görüşlerinizi almak istiyoruz. Anketimizdeki öbekleri inceleyerek, altı çizili öğelerin metonimi içerdiğini düşünüyorsanız ‘Evet’, metonimi içermediğini düşünüyorsanız ‘Hayır’ seçeneğini işaretlemenizi rica ediyoruz.

Değerli katkılarınız için çok teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Elif ARICA AKKÖK (Danışman)

Işın TEKİN (Tez Öğrencisi)”

tabancanın yaraladığı şerif

☐ Evet ☐ Hayır

ressamı gören uçak

☐ Evet ☐ Hayır

şirketin çizdiği proje

☐ Evet ☐ Hayır çırağı

eğiten dükkan

☐ Evet ☐ Hayır

hastanenin ilgilendiği hasta

☐ Evet ☐ Hayır

köyü koruyan jandarma

☐ Evet ☐ Hayır seranın

yetiştirdiği ürün

☐ Evet ☐ Hayır

simiti satan fırın

☐ Evet ☐ Hayır

mahkemenin verdiği karar

☐ Evet ☐ Hayır

belgeyi imzalayan oda

☐ Evet ☐ Hayır

kramponun vurduğu top

☐ Evet ☐ Hayır

konuşmacıyı çağıran okul

☐ Evet ☐ Hayır

sınıfın öfkелendiđi çocuk

☐ Evet ☐ Hayır

pazarcıyı uyaran belediye

☐ Evet ☐ Hayır

statın alkışladığı sporcu

☐ Evet ☐ Hayır

traktörün çarptığı kadın

☐ Evet ☐ Hayır genci

çalıştıran halter

☐ Evet ☐ Hayır

taksinin kandırdığı turist

☐ Evet ☐ Hayır

belgeyi kaybeden şube

☐ Evet ☐ Hayır derneğin

desteklediği üye

☐ Evet ☐ Hayır

köpeği besleyen mahalle

☐ Evet ☐ Hayır

kliniğin baktığı kedi

☐ Evet ☐ Hayır

yemekleri pişiren otel

☐ Evet ☐ Hayır

eczananın çalıştırdığı kalfa

☐ Evet ☐ Hayır

uçağı tasarlayan fabrika

☐ Evet ☐ Hayır

kafenin yaptığı pasta

☐ Evet ☐ Hayır müşteri

uyaran restoran

☐ Evet ☐ Hayır

galerinin düzenlediği etkinlik

☐ Evet ☐ Hayır

kararı alan bakanlık

☐ Evet ☐ Hayır

derginin yazdığı makale

☐ Evet ☐ Hayır

senaryoyu kurgulayan film

☐ Evet ☐ Hayır

gitarın çaldığı notalar

☐ Evet ☐ Hayır

anlaşmayı imzalayan ülke

☐ Evet ☐ Hayır

EK-2. Birinci deneyde kullanılan uyaran tümceleri

- 1a. Filmde adamın yaraladığı şerif mekandan çıktı.
- 1b. Filmde tabancanın yaraladığı şerif mekandan çıktı. EDİCİ İÇİN ARAÇ
- 2a. Akşam pilotun gördüğü ressam yurtdışına gitti.
- 2b. Akşam uçağın gördüğü ressam yurtdışına gitti. KONTROL EDEN İÇİN
KONTROL EDİLEN
- 3a. Gecede mimarın çizdiği proje herkesi etkiledi.
- 3b. Gecede şirketin çizdiği proje herkesi etkiledi. İNSANLAR İÇİN KURUM
- 4a. Dün bakkalın eğittiği çırak müşteriyi tanıdı.
- 4b. Dün dükkanın eğittiği çırak müşteriyi tanıdı. İNSANLAR İÇİN YER
- 5a. Bugün doktorun ilgilendiği hasta iddiayı reddetti.
- 5b. Bugün hastanenin ilgilendiği hasta iddiayı reddetti. İNSANLAR İÇİN YER
- 6a. Dün askerlerin koruduğu köy girişleri kapattı.
- 6b. Dün jandarmanın koruduğu köy girişleri kapattı. İNSANLAR İÇİN KURUM
- 7a. Pazarda çiftçinin yetiştirdiği ürün tüketiciyi umutlandırdı.
- 7b. Pazarda seranın yetiştirdiği ürün tüketiciyi umutlandırdı. İNSANLAR İÇİN YER
- 8a. Sokakta kadının sattığı simit çocuğu sevindirdi.
- 8b. Sokakta fırının sattığı simit çocuğu sevindirdi. İNSANLAR İÇİN YER

9a. Orada hakimin verdiği karar davacıyı kızdırdı.

9b. Orada mahkemenin verdiği karar davacıyı kızdırdı.

İNSANLAR İÇİN YER

10a. Binada idarecinin imzaladığı belge avukatı şaşırttı.

10b. Binada odanın imzaladığı belge avukatı şaşırttı.

İNSANLAR İÇİN YER

11a. Maçta futbolcunun vurduğu top sahadan çıktı.

11b. Maçta kramponun vurduğu top sahadan çıktı.

EDİCİ İÇİN ARAÇ

12a. Seminerde öğretmenin çağırdığı konuşmacı öğrencileri yüreklendirdi.

12b. Seminerde okulun çağırdığı konuşmacı öğrencileri yüreklendirdi.

İNSANLAR İÇİN YER

13a. Okulda öğrencilerin öfkelenđiđi çocuk bahçede bekledi.

13b. Okulda sınıfın öfkelenđiđi çocuk bahçede bekledi.

İNSANLAR İÇİN YER

14a. Çarşıda polisın uyardığı pazarcı alandan ayrıldı.

14b. Çarşıda belediyenin uyardığı pazarcı alandan ayrıldı.

İNSANLAR İÇİN KURUM

15a. Finalde seyircinin desteklediği sporcu zafere sevindi.

15b. Finalde statın desteklediği sporcu zafere sevindi.

İNSANLAR İÇİN YER

16a. Caddede hırsızın vurduğu adam denize atladı.

16b. Caddede silahın vurduğu adam denize atladı.	EDİCİ İÇİN ARAÇ
17a. Tarlada köylünün çarptığı kadın ekinleri biçti.	
17b. Tarlada traktörün çarptığı kadın ekinleri biçti.	KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN
18a. Şampiyonada haltercinin çalıştırdığı genç madalya aldı.	
18b. Şampiyonada halterin çalıştırdığı genç madalya aldı.	EDİCİ İÇİN ARAÇ
19a. Harabede şoförün kandırdığı turist sıcaktan bunaldı.	
19b. Harabede taksinin kandırdığı turist sıcaktan bunaldı.	KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN
20a. Bankada personelin kaybettiği belge durumu değiştirdi.	
20b. Bankada şubenin kaybettiği belge durumu değiştirdi.	İNSANLAR İÇİN KURUM
21a. Medyada yöneticinin desteklediği üye projeyi yayınladı.	
21b. Medyada derneğin desteklediği üye projeyi yayınladı.	İNSANLAR İÇİN KURUM
22a. Geçenlerde komşunun beslediği köpek haberlere çıktı.	
22b. Geçenlerde mahallenin beslediği köpek haberlere çıktı.	İNSANLAR İÇİN YER
23a. Burada asistanın baktığı kedi ziyareti hatırladı.	
23b. Burada kliniğin baktığı kedi ziyareti	İNSANLAR İÇİN YER

hatırladı.

24a. Bahçede görevlinin pişirdiği yemekler turistleri şaşırttı.

24b. Bahçede otelin pişirdiği yemekler turistleri şaşırttı.

İNSANLAR İÇİN YER

25a. Kapıda eczacının çalıştırdığı kalfa ilaçları verdi.

25b. Kapıda eczanenin çalıştırdığı kalfa ilaçları verdi.

İNSANLAR İÇİN YER

26a. Yarışmada mühendisin tasarladığı uçak ödül kazandı.

26b. Yarışmada fabrikanın tasarladığı uçak ödül kazandı.

İNSANLAR İÇİN YER

27a. Fuarda kızın yaptığı pasta müşteriyi karşıladı.

27b. Fuarda kafenin yaptığı pasta müşteriyi karşıladı.

İNSANLAR İÇİN YER

28a. Yemekte garsonun uyardığı müşteri valeyı çağırdı.

28b. Yemekte restoranın uyardığı müşteri valeyı çağırdı.

İNSANLAR İÇİN YER

29a. Sahilde sanatçının düzenlediği etkinlik eserleri derledi.

29b. Sahilde galerinin düzenlediği etkinlik eserleri derledi.

İNSANLAR İÇİN YER

30a. Dün bakanın aldığı karar izinleri erteledi.

30b. Dün bakanlığın aldığı karar izinleri erteledi.

İNSANLAR İÇİN KURUM

31a. Çalışmada yazarın yazdığı makale gündemi eleştirdi.

31b. Çalışmada derginin yazdığı makale gündemi eleştirdi.

İNSANLAR İÇİN KURUM

32a. Festivalde yönetmenin kurguladığı senaryo izleyiciyi güldürdü.

32b. Festivalde filmin kurguladığı senaryo izleyiciyi güldürdü.

EDİCİ İÇİN ARAÇ

33a. Radyoda müzisyenin çaldığı notalar şarkıyı hatırlattı.

33b. Radyoda gitarın çaldığı notalar şarkıyı hatırlattı.

EDİCİ İÇİN ARAÇ

34a. Geçmişte liderin imzaladığı anlaşma sınırları belirledi.

34a. Geçmişte ülkenin imzaladığı anlaşma sınırları belirledi.

İNSANLAR İÇİN YER

Dolgu tümceleri

1. Durakta adama kızdığı satıcıyı başından savdı.
2. Bugün uykuyu sevdiği çocuk okula geç kaldı.
3. Yazın çiçekleri suladığı bahçıvan işten ayrıldı.
4. Apartmanda kediyi beslediği adam dışarı çıktı.
5. Dün öğretmenin okuyan hikaye yarım kaldı.
6. Öğlen adamın karşılaşan müdür ikinci kata çıktı.
7. Dün kardeşimin düzenleyen parti güzel geçti.
8. Merdivende pencereyi kırdığı çocuk özür diledi.
9. Bahçede adamın yıkayan araba tertemiz oldu.
10. Akşam kızın oturan kanepede kedi uyuyordu.
11. Mutfakta aşçının yapan pasta yere düştü.
12. Bugün kadın seyreden filmi çok beğendi.
13. Sokakta servise bindiği çocuklar el salladı.
14. Çarşıda adamın tanıyan esnaf indirim yaptı.
15. Piknikte çocuğu kovaladığı köpek herkesi güldürdü.
16. Atölyede kadın yapan resmi duvara astı.

17. Sınıfta  ğretmenin soran soruyu  ğrenci yanıtladı.
18. İşyerinde müdürün çağırın asistan dosyayı getirdi.
19. Parkta  ocuğın oynayan balon ağaca takıldı.
20. Salonda maçı izlediğ  adam ayağı kalktı.
21. Dükkanda terzinin diken elbise askıda durdu.
22. Köşede bisiklete bindiğ  kadın alışveriş yaptı.
23. Bugün rehber aldığı harita müzede kaybetti.
24. Sınıfta  ocuğın veren kalem yere düştü.
25. Restoranda kadının tanıştığı adamı bankaya gitti.
26. Okulda sınava çalıştığı  ğrenci takdir aldı.
27. Odada doktorun içen kahve masaya döküldü.
28. D n bebeğ n seven köpek bahçede oynadı.
29. Kışın annenin  ren kazak  ocuğ  yakıştı.
30. Kursta dili  ğrendiğ  kadın seyahate  ıktı.
31. Kreşte oyuncağı aradığı  ocuk dolaba saklandı.
32. Galerideki resmi  izdiğ  sanatçı pencereyi açtı.
33. Partide limonatayı yaptığı kadın keki dilimledi.
34. Çalışmada şirketin yapan yatırım  ne  ıktı.

EK-3. İkinci deneyde kullanılan uyaran tümceleri

1a. Filmde şerifi yaralayan adam mekandan çıktı.

1b. Filmde şerifi yaralayan tabanca mekandan çıktı.

EDİCİ İÇİN ARAÇ

2a. Akşam ressamı gören pilot yurtdışına gitti.

2b. Akşam ressamı gören uçak yurtdışına gitti.

KONTROL EDEN İÇİN
KONTROL EDİLEN

3a. Gecede projeyi çizen mimar herkesi etkiledi.

3b. Gecede projeyi çizen şirket herkesi etkiledi.

İNSANLAR İÇİN KURUM

4a. Dün çırağı eğiten bakkal müşteriyi tanıdı.

4b. Dün çırağı eğiten dükkan müşteriyi tanıdı.

İNSANLAR İÇİN YER

5a. Bugün hastayla ilgilenen doktor iddiayı reddetti.

5b. Bugün hastayla ilgilenen hastane iddiayı reddetti.

İNSANLAR İÇİN YER

6a. Dün köyü koruyan askerler girişleri kapattı.

6b. Dün köyü koruyan jandarma girişleri kapattı.

İNSANLAR İÇİN KURUM

7a. Pazarda ürünü yetiştiren çiftçi tüketiciyi umutlandırdı.

7b. Pazarda ürünü yetiştiren sera tüketiciyi umutlandırdı.

İNSANLAR İÇİN YER

8a. Sokakta simiti satan kadın çocuğu sevindirdi.

8b. Sokakta simiti satan fırın çocuğu sevindirdi.

İNSANLAR İÇİN YER

9a. Orada kararı veren hakim davacıyı kızdırdı.

9b. Orada kararı veren mahkeme davacıyı kızdırdı.

İNSANLAR İÇİN YER

10a. Binada belgeyi imzalayan idareci avukatı şaşırttı.

10b. Binada belgeyi imzalayan oda avukatı şaşırttı.

İNSANLAR İÇİN YER

11a. Maçta topa vuran futbolcu sahadan çıktı.

11b. Maçta topa vuran krampon sahadan çıktı.

EDİCİ İÇİN ARAÇ

12a. Seminerde konuşmacıyı çağıran öğretmen öğrencileri yüreklendirdi.

12b. Seminerde konuşmacıyı çağıran okul öğrencileri yüreklendirdi.

İNSANLAR İÇİN YER

13a. Okulda çocuğa öfkelenen öğrenciler bahçede bekledi.

13b. Okulda çocuğa öfkelenen sınıf bahçede bekledi.

İNSANLAR İÇİN YER

14a. Çarşıda pazarcıyı uyaran polis alandan ayrıldı.

14b. Çarşıda pazarcıyı uyaran belediye alandan ayrıldı.

İNSANLAR İÇİN KURUM

15a. Finalde sporcuyla destekleyen seyirci zafere sevindi.

15b. Finalde sporcuyla destekleyen stat zafere sevindi.

İNSANLAR İÇİN YER

16a. Caddede adamı vuran hırsız denize atladı.

16b. Caddede adamı vuran silah denize atladı.

EDİCİ İÇİN ARAÇ

17a. Tarlada kadına çarpan köylü ekinleri biçti.

17b. Tarlada kadına çarpan traktör ekinleri biçti.	KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN
18a. Şampiyonada genci çalıştıran halterci madalya aldı.	
18b. Şampiyonada genci çalıştıran halter madalya aldı.	EDİCİ İÇİN ARAÇ
19a. Harabede turisti kandıran şoför sıcaktan bunaldı.	
19b. Harabede turisti kandıran taksi sıcaktan bunaldı.	KONTROL EDEN İÇİN KONTROL EDİLEN
20a. Bankada belgeyi kaybeden personel durumu değiştirdi.	
20b. Bankada belgeyi kaybeden şube durumu değiştirdi.	İNSANLAR İÇİN KURUM
21a. Medyada üyeyi destekleyen yönetici projeyi yayınladı.	
21b. Medyada üyeyi destekleyen dernek projeyi yayınladı.	İNSANLAR İÇİN KURUM
22a. Geçenlerde köpeği besleyen komşu haberlere çıktı.	
22b. Geçenlerde köpeği besleyen mahalle haberlere çıktı.	İNSANLAR İÇİN YER
23a. Burada kediye bakan asistan ziyareti hatırladı.	
23b. Burada kediye bakan klinik ziyareti hatırladı.	İNSANLAR İÇİN YER
24a. Bahçede yemekleri pişiren görevli turistleri şaşırttı.	
24b. Bahçede yemekleri pişiren otel turistleri şaşırttı.	İNSANLAR İÇİN YER
25a. Kapıda kalfayı çalıştıran eczacı ilaçları verdi.	

25b. Kapıda kalfayı çalıştıran eczane ilaçları verdi.	İNSANLAR İÇİN YER
26a. Yarışmada uçağı tasarlayan mühendis ödöl kazandı.	
26b. Yarışmada uçağı tasarlayan fabrika ödöl kazandı.	İNSANLAR İÇİN YER
27a. Fuarda pastayı yapan kız müşteriyi karşıladı.	
27b. Fuarda pastayı yapan kafe müşteriyi karşıladı.	İNSANLAR İÇİN YER
28a. Yemekte müşteriyi uyaran garson valeyı çağırdı.	
28b. Yemekte müşteriyi uyaran restoran valeyı çağırdı.	İNSANLAR İÇİN YER
29a. Sahilde etkinliğı düzenleyen sanatçı eserleri derledi.	
29b. Sahilde etkinliğı düzenleyen galeri eserleri derledi.	İNSANLAR İÇİN YER
30a. Dün kararı alan bakan izinleri erteledi.	
30b. Dün kararı alan bakanlık izinleri erteledi.	İNSANLAR İÇİN KURUM
31a. Çalışmada makaleyi yazan yazar gündemi eleştirdi.	
31b. Çalışmada makaleyi yazan dergi gündemi eleştirdi.	İNSANLAR İÇİN KURUM
32a. Festivalde senaryoyu kurgulayan yönetmen izleyiciyi güldürdü.	
32b. Festivalde senaryoyu kurgulayan film izleyiciyi güldürdü.	EDİCİ İÇİN ARAÇ
33a. Radyoda notaları çalan müzisyen şarkıyı hatırlattı.	
33b. Radyoda notaları çalan gitar şarkıyı hatırlattı.	EDİCİ İÇİN ARAÇ

34a. Geçmişte anlaşmayı imzalayan lider sınırları belirledi.

34b. Geçmişte anlaşmayı imzalayan ülke sınırları belirledi.

İNSANLAR İÇİN YER

Dolgu tümceleri

1. Partide çocuğa güldüğü palyaço merdiveni çıktı.
2. Mutfakta yemeği sevdiği adam tabağı yıkadı.
3. Akşam fideleri diktiği adam apartmana girdi.
4. Köşede tabureye oturan kadını gazeteyi okudu.
5. Sabah deniz giren adam havluyu katladı.
6. Yılbaşında indirim yapan dükkanı ürünleri sergiledi.
7. Bahçede hediyenin alan öğrenci kıza çiçek verdi.
8. Adada bisiklete binen kadının telefonu düşürdü.
9. Parkta salıncak bindiği çocuk oyuncağı kaybetti.
10. Salonda müzik dinlediği genç spor yaptı.
11. Teneffüste okula geldiği vali derse katıldı.
12. Köyde kümeste bekleyen çocuğun tavukları besledi.
13. Apartmanda bebeğe baktığı büyükanne parka gitti.
14. Koltukta bebek uyuttuğu anne filmi seyretti.
15. Okulda oğlan sarıldığı baba arabada bekledi.
16. Mağazada kıyafet denediği kadın kazağı seçti.
17. Haberde aracı kullandığı sürücü kazayı anlattı.
18. Balkonda gazetenin okuyan dede çayı içti.
19. Vapurda martıyı beslediği kız simiti böldü.
20. Görüşmede ücret beğenmediği oyuncu teklifi reddetti.
21. Kasada çerçeveyi paketleyen adamı kutuya yerleştirdi.
22. Tiyatroda oyunu izlediği adam espriye güldü.
23. Sabah sınavı kaçırdığı öğrenci dilekçeyi yazdı.
24. Garajda kova doldurduğu komşu arabayı yıkadı.
25. Bankada sandalye oturan öğretmen kitabı okudu.
26. Dükkannda müşteriyle konuştuğu çalışan televizyonu gösterdi.

27. Yürüyüşte olayı duyan muhabiri mahalleyi dolaştı.
28. Derste öğrencilerin oluşturan takım modeli geliştirdi.
29. Odada belgeseli izlediği adam tarihçiyi hatırladı.
30. Akşam eve geldiği adamı faturayı sehpaye koydu.
31. Mutfakta kahvaltının eden çocuk sofrayı topladı.
32. Otelde yemek yediği adamı yatağa uzandı.
33. Karanlıkta köpeğin havlayan adam ormana yürüdü.
34. Sahilde voleybol oynayan çocuğu dondurmayı yedi.

EK-4. Birinci deney katılımcılarının demografik özellikleri

Sıra	Yaş	Cinsiyet	Bildiği Dil Sayısı
1	29	Kadın	2
2	25	Kadın	2
3	33	Kadın	2
4	25	Kadın	4
5	29	Kadın	2
6	24	Erkek	2
7	26	Kadın	2
8	34	Kadın	3
9	26	Kadın	2
10	35	Kadın	2
11	29	Erkek	2
12	46	Kadın	3
13	30	Erkek	2
14	29	Kadın	3
15	24	Kadın	4
16	27	Erkek	2
17	22	Kadın	3
18	25	Kadın	2
19	27	Kadın	2
20	22	Kadın	5
21	24	Kadın	2
22	22	Erkek	2
23	22	Kadın	2
24	27	Erkek	2
25	22	Kadın	2
26	22	Kadın	5
27	23	Erkek	3
28	24	Kadın	2
29	25	Erkek	2
30	24	Kadın	2
31	22	Kadın	2
32	27	Kadın	2
33	21	Erkek	2
34	32	Erkek	2
35	40	Kadın	2

EK-5. İkinci deney katılımcılarının demografik özellikleri

Sıra	Yaş	Cinsiyet	Bildiği Diller
1	26	Erkek	2
2	26	Kadın	1
3	18	Kadın	3
4	50	Kadın	3
5	38	Erkek	2
6	45	Erkek	2
7	37	Kadın	2
8	25	Erkek	2
9	29	Kadın	2
10	27	Erkek	3
11	20	Kadın	2
12	25	Erkek	4
13	34	Kadın	3
14	22	Kadın	3
15	26	Kadın	3
16	18	Kadın	2
17	25	Kadın	3
18	28	Erkek	4
19	26	Kadın	2
20	26	Erkek	2
21	21	Kadın	3
22	23	Kadın	2
23	24	Kadın	2
24	20	Kadın	2
25	21	Kadın	2
26	33	Kadın	3
27	19	Kadın	2
28	22	Erkek	1
29	29	Erkek	2
30	20	Kadın	2
31	19	Kadın	1
32	19	Kadın	3
33	19	Kadın	1
34	20	Kadın	1
35	22	Kadın	3
36	21	Kadın	2
37	21	Kadın	2
38	21	Kadın	2
39	21	Kadın	1
40	21	Kadın	1
41	21	Erkek	2
42	19	Erkek	1
43	21	Erkek	2
44	20	Kadın	1

45	21	Erkek	1
46	22	Kadın	2
47	20	Kadın	1

EK-6. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 03/01/2022
Toplantı Sayısı : 1
Karar Sayısı : 11

11-Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden **Işın Tekin**'in "Metonimilerin İşlenmesinde Bağlamın Etkisi" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden **Işın Tekin**'in "Metonimilerin İşlenmesinde Bağlamın Etkisi" başlıklı tezinin araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

EK-7. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Merhaba, deneyimize hoşgeldiniz!

Bu deneyde size sunacağımız cümleleri nasıl anladığınızı araştırıyoruz. Deneye ilişkin yönergeyi bir sonraki sayfada göreceksiniz.

Deneyden elde edilen veri, analiz edilerek Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Bölümünde Işın Tekin tarafından Doç. Dr. Elif Arıca Akkök danışmanlığında hazırlanmakta olan yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Deneyde toplanan yanıtlar ve bilgiler anonim şekilde çalışma süresince saklanacaktır. Toplanan veri sadece araştırmacılara açık olacaktır.

Bu deneye katılarak bu konuda araştırmacılara gerekli izni sağlamış sayılırsınız.

Deney öncesinde Ankara Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır.

Deneyi yanıtlamayı herhangi bir aşamada bırakabilirsiniz, bu durumda yanıtlarınız araştırmaya dahil edilmeyecektir.

Bu araştırma hakkında daha fazla bilgi edinmek istiyorsanız,
adresine yazabilirsiniz.

Deneye geçmeden önce lütfen aşağıdaki soruları yanıtlayın.

Cinsiyetiniz:

☐ Erkek ☐ Kadın

Anadiliniz:

Yaşınız:

Eğitim durumunuz:

(Varsa) bildiğiniz diğer diller:

Kullanmakta olduğunuz klavye dizilimi-Türkçe Q, Türkçe F vb:

☐ Yanıtlarımın bu tez çalışmasında kullanılmasına izin veriyorum.

→ Devam etmek için buraya tıklayınız.